

PRIJATELJ

ŠTEV. 5 • MAJ 1937 • LETO XI.

SREČKO GROM
Fotoklub Ljubljana

MARJETICE

Priložena je mehkovezana knjiga Agnes Günther: Dušica Rožamarija, I. in II. del.
V platno vezana knjiga bo priložena prihodnji številki.

Ideal

The Rex Co.
Ljubljana - tel.: 2268

Gospodinje pripovedujejo
ena drugi:
„Peči“ le z
Dr. Oetker jevim
pecilnim praškom

V trgovini s starimi avtomobili.

Kupec: «Rad bi videl kak izvožen, res zanesljiv voz.»
Prodajalec: «Jaz tudi.»

To me ohladi.

«Kaj, vi hočete te vroče dneve preživeti pri svoji tašči?»
«Seveda: pogled na njo me vselej ohladi...»

Tašča in zet.

«Glejte, zet: posodila sem vam 400.000 dinarjev, dala sem vam svojo hčerko, vi mi pa še do danes niste nič vrnili!»
«Ampak, prosim, vrnem vam prav rad vašo hčerko!»

KLIŠEJE
vseh vrst po
fotografijah
ali risbah
izvršuje
najsolidnejše
KLIŠARNA ST. DEU
LJUBLJANA-DALMATINOVA 13

Kuverta

konfekcijska tvornica
družba z o. z.

v Ljubljani

izdeluje kuverte vseh vrst,
pisemski papir najmodernejših
oblik, vrečice itd.

Tyrševa cesta št. 67

Telefon
28-07

ELIDA

mila

*ljubijo celo najbolj
razvajene žene*

- Bogata mehka pena blagodejno vpliva na nežno kožo.
- Radi svoje izbrane sestavine polepšujejo polt in negujejo kožo.
- Obilni vonj ostane v milu do zadnjega ostanka in se še dolgo občuti na koži.

ELIDA BELI ŠPANSKI BEZEG
omamljivega vonja — snežnobele barve

Rešitev ugank iz aprilske številke

Zložilnica: Če se z vetrom obračša, te bo veter odnesel.

Posetnica: Okrajni šolski nadzornik.

Stopnice: Maribor, smaragd, Somalec, diamant, Soliman, Alabama.

Črkovnica: Najprej vzemi vse druge in tretje črke v navpičnih vrstah, potem pa vse prve in četrte, da dobiš: Slava je kakor dim; zapiha veter, pa je ni.

Skrivalnica: Ne hvali dneva pred večerom.

Dopolnilnica: Vsaka ptica svoje gnezdo ljubi.

Magičen lik: komik, opera, meter, Irena, karat.

Uganke številka 5.

Skrivalnica. (9 točk.)

Podpora, vrtanje, sovražnik, stadion, Melanija, idijot, maratonec, veselica.

Vzemi iz vsake besede tri (iz zadnje dve) zaporedne črke in sestavi iz njih pregovor.

Posetnica.

(8 točk.)

Feri S. Kosovel-Purišič

Kaj je ta gospod po poklicu?

Dodajalnica.

(8 točk.)

Bosedam

Ilica, Nica, Ana, lok, oris, peka, osa
dodaj spredaj še po eno črko, da dobiš nove besede. Kaj ti dajo nove črke?

Piramida.

(4 točke.)

A
A A
A A A
A A A A
D D D D K
K N N N N N

Iz teh črk sestavi naslednje besede: 1. samoglasnik; 2. predlog; 3. časovna enota; 4. up; 5. črevo; 6. ameriška država. — Vsaka beseda ima vse črke prejšnje in še eno novo.

Črkovnica.

(8 točk.)

N B O N N G Š Z
E R I I N E D B
A U C O Z N R O
P O J A A E D S

Dopolnilnica.

(9 točk.)

• • • • ina, po • • • • delec, ko • • • • re • • • c,
p • • • • rnost, • r • • • sko, • • k • • rna,
• al • • vka, Bo • • • • j, • • • • išče,
dvo • • • na, • • • • enot, p • • • i • a.

Namestu pik vstavi prave črke, da dobiš besede, nove črke pa ti dajo koristen rek o življenju.

Magičen lik.

(5 točk.)

A A A A A
A A E E E
I I L L N
N N N N N
O R R T T

Iz teh črk sestavi besede, ki pomenijo: 1. žensko ime; 2. francoskega filozofa («Kristovo življenje»); 3. del celote; 4. angleška kolonija; 5. letopise; — Besede se berejo v navpičnih in vodoravnih vrstah.

Ne bodite neprijateljica sama sebi!

Mar ne veste, da je

HERSAN-čaj

pri obolenjih želodca, jeter in ledvice dobro sredstvo?

Obolenja ob premeni in bolečine pri mesečnem perilu (menstruaciji) ublaži **HERSAN-čaj**!

Ali Vas ovira debelost? Ali hočete biti vitki?

Potem pijte **HERSAN-čaj**!

Čemu bi trpeli bolečine zaradi revmatizma in protina, če ni treba?

HERSAN-čaj je sredstvo, ki Vam lahko olajša muke.

HERSAN-čaj pomaga pri poapne-nju žil (arteriosklerozi) in zlati žili (hemoroidah).

HERSAN-čaj se dobiva v vseh lekarnah samo v originalnih omotih.

Zahtevajte brezplačno brošuro od tvrdke

RADIOSAN, Zagreb,
Dukljaninova ulica 1

Reg. min. soc. pol. in nar. zdr. št. 19.434/3.

Zlagalnica. (9 točk.)

PO, AD, EJ, BO, JE, NI, HK, EL, ML, IS, DA, SV, SE, LA, OZ.

Uredi te skupine črk, da boš dobil pregovor.

V maju izide nova knjiga

Ilke Vaštetove

Roman o Prešernu

z ilustracijami E. Justina. Obsega ca. 400 strani.

SUBSKRIPCIJSKA NAROČILA (karton Din 64—; platno Din 80—; usnje — bibliofilska izdaja Din 160—) pošljite na naslov: Ilka Vašte, Ljubljana, Lavričeva ul. 6.

Vsa plačila — izvozemši ob dostavitvi in po povzetju — se izvorše po položnicah.

Po izidu se odpošlje knjiga brez izjeme šele takrat, kadar bo plačana.

Plačila na željo tudi v dveh (štirih) obrokih.

Dodajte za poštino Din 4—.

KNJIGOTRŽNE CENE BODO ZA ENO ČETRTINO VIŠJE!

Lepota žene v toku časov

Nikar ne mislite, da negujejo lepoto samo naše moderne ženske! Že od pradednih časov je to negovanje ljubezen, skrb in dolžnost. Rimljanke sicer niso poznale lepotilnih salonov, toda imele so doma sužnje, ki so opravljale vse to, kar opravljajo dandanes izurjene kozmetičarke.

Brž ko je stopila odlična Rimljanica v toaletno sobo, je prinesla sužnja posodo z osličjim mlekom, dišeča mila in dišave za očiščenje kože. Za njo je prišla druga, ki je morala razžvečiti dišeče pastile in potem s svojo slino raztopiti belo in rdečo šminko ter jo natreči na lica ničemurne gospe. Po tej za naše pojme neokusni proceduri je vstopila tretja sužnja s školjko, v kateri je bila zmes saj, s katero je gospe načrnila obrvi.

Četrta sužnja je imela nalogo negovanja zob, pravih in umetnih. Zakaj tudi že Rimljanke so nosile umetno zobovje, ki je bilo mojstrsko zlatarsko delo, kakor se vidi na zobovju, ki so ga našli v raznih izkopanih grobovih.

Nato so prišli na vrsto lasje. Kar dve sužnji sta imeli z njimi opravka. Ena je lase česala in kodrala, druga pa je vzela v usta dišečo esenco (nardo) ter jo čudovito spretno razprševala skozi zaprte ustnice na lase. Ker so bili plavi lasje zelo priljubljeni, so si jih mnoge brunetke belile in barvale na plavo.

Vse to je zgodovinsko resnično, zanjeli smo to iz spisov tedanjih piscev, ki so še ohranjeni. Nekaj pa je bilo drugače kakor dandanes! Medtem ko se nam dandanes ne zdi nič čudnega, če vidimo, da se naše dame kar v kavarni, v gledališču itd. pudrajo, šmin-kajo in barvajo ustnice vpričo vseh, svetuje rimski pesnik Ovid sodobnim damam bolj prav, ko govori: »Skrin-jica ki skriva tvojo lepoto, naj se nikoli ne odpre vpričo tvojega ljubega, vse, kar je umetno, ugaja le, če ne leži na dlan... Vse služi lepoti, toda mi nečemo biti priče toaleta, ki nas mika in vzneta, kadar je končana.»

Zdaj pa pogledajmo še modno renesanse (15. stol. po Kr.)! Mladi ljudje obeh spolov so si znali oskrbeti nešteto koristnih in večkrat čudnih receptov pri brivcih in v parfumerijah. Čez noč so si devali maske iz fižolove moke, beljaka, sveže smetane in medu na obraz. Ponoči se je to strdilo, zjutraj pa je bilo treba te maske omehčati z raztopino krebule.

Tudi obleka tedanjih žensk je bila pravo mučilo. O neki gospe (Madame de Mercœur) se poroča, da so jo nekega dne našli zadušeno. Pri ogledu se je izkazalo, da je umrla zato, ker se je tako stiskala, da so imela pljuča premalo prostora.

Sicer pa to ni bila edina muka elegantnih dam. Glavo so jim stiskale velikanske žične naprave in stegna so tičala v pravcatih »kurnikih«, krinolinah. Za te gospe ne more veljati italijanska beseda »la donna è mobile« (gospa, žena je gibljiva), saj niso mogle

ne glave obračati, ne se pripogibati, kaj šele teči ali skakati!

Toda te žrtve mode so se menda še preveč dobro počutile. Zakaj poroča se, da je neka gospa zabičala svojemu čevljarju: »Odslej mi morate delati take čevlje, da mi bodo veliko pretesni. Če jih bom z lahkoto obula, jih ne bom vzela.« Tudi premajhni čevlji so se deloma ohranili do današnjih dni, in tako se zdi, da je navzlic napredku ženske emancipacije, navzlic sportu vendarle neka sorodnost med ženskami prvega stoletja, ženskami renesanse in damami 20. stoletja: muke negovanja lepote, večurno sedenje pri frizerju in v lepotilnem salonu.

V Ameriki niso šteli samo ljudi, temveč tudi pse in mačke. Dognali so, da živi v Ameriki okoli petdeset milijonov mačk in osem milijonov psov.

Poročnik »Bobby« je volčjak, ki ga je ameriška vojska imenovala za poročnika, ker je med svetovno vojno 37 vojakom rešil življenje. Poginil je nedavno tega in polk ga je pokopal z vsemi vojaškimi častmi.

V Franciji so napravili posebno »zlato knjigo«, v kateri bodo vpisana imena vseh Francozov, ki so padli v svetovni vojni. V knjigi bo več ko poldrugi milijon imen. »Zlata knjiga« bo imela 120 zvezkov.

Neki mehiški čarovnik je izumil nov čarovniški trik, ki je zbudil povsod mnogo zanimanja. Na nekakšen zvijačen način se lahko pred očmi občinstva loči od svoje lastne sence.

Pri dveh tretjinah zemeljskega prebivalstva je važen del poročnega obreda navada, da pijeta ženin in nevesta iz istega kozarca. Navadno je poročna pi-jacha alkoholna, pri nekaterih narodih pa pijeta poročenca tudi živalsko mleko ali pa mleko kokosovih orehov.

Srečnemu ne bije nobena ura: zato tudi preide čas njegove sreče tako hitro.

Nesreča nas izpametuje. Seveda pa pogosto ta pamet ne pomaga več.

Otrok, ki se je opedel, se boji ognja in utone v prvem potoku.

Zakaj se je ta zob razmajal?

Popolnoma zdrav je bil ta zob, vendar ga ni bilo mogoče rešiti. Vzrok je bil zobni kamen. Kdor pravočasno ne pazi na nevarni zobni kamen, mora računati s tem, da se bodo tudi njegovi zobje razmajali in morda prerano izpadli.

Uporabljajte redno Sargov Kalodont! V Jugoslaviji vsebuje samo Sargov Kalodont znanstveno priznani, na klinikah preizkušeni sulforicin-oleat dra Bräunliche. Odpravlja polagoma vendar zanesljivo zobni kamen, prepreči njegovo ponovno tvorjenje ter Vas obvaruje te velike nevarnosti.

SARGOV

KALODONT

proti
zobnemu
kamnu

★ Prijetno poživilo: Kalodont voda za usta! Koncentrirane sestavine, izborno razkuževalno sredstvo, varčna v uporabi.

Da - pri Souvanu
sem dobila
pravo blago!

VEDNO NAJNOVEJŠE
VOLNENE IN SVILENE
TKANINE:

Manufaktura

F. Ks. Souvan
Ljubljana, mestni trg 24.

Miran Jarc:

š t e v i l k a 5

BEG DOMA

(Nadaljevanje.)

Vpisal se je v Zagrebu na univerzo, pogledal je v jus, ga premenjal z medicino, odkoder je — brez sredstev — že po enem semestru presedlal na filozofijo. Vmes je iskal službe, po smrti staršev pa je bil nekaj mesecev zaposlen v nekem skladišču, odkoder so ga odpustili, kjer je preveč videl in preveč govoril z delavci. In potem so se začela kratka romanja iz podjetja v podjetje. Mimogrede je skončal univerzo brez izpitov. Povsod in zmerom se je zavedal, da bi lahko bil, kar bi hotel, a prav zaradi prebogatega upanja in premočne vere vase je brezbrizno zavrnil vsako ugodno priložnost, češ, saj ni važno, kje sem, ampak samo kakšen sem.

Tako je pripovedoval in pozno je že bilo, ko je utihnil.

Selma ga je poslušala, kakor da bere napeto knjigo. O, saj je poznala tako romarstvo — iz knjig. Brala jih je na zofi, na varnem, pri toplo zakurjeni peči. Zdaj pa se je pred njo razkrivalo življenje živega, njej najbližjega človeka in ona sama je bila vpletena v to povest, saj je ni več podoživljala od zunaj, marveč je sedela na trdem stolu kraj ohlajajoče se pečice v mansardni sobici, ki jo je doslej poznala le iz romanov.

Sen in resnica sta valovali v njeni zavesti in življenje se ji je zazdelo nekaj širokega, brez mejnikov, brez meja. In če se je še pred nekaj urami borila s seboj, se zdaj ni več čudila izpremembi v sebi, ampak se ji je zdelo kar naravno, da je zdaj tu.

Ko je nehal govoriti, se je čutila trudno. Naslanjala se je nanj, ki ji je grel roko s svojo dlanjo.

In čisto naravno je bilo, da ji je pripravil svojo posteljo, medtem ko si je on postlal v kotu na tleh.

Prevzeta od rahlega vznemirjenja, zaspanosti in hlada, ki je vel od sten, ni zdaj pogrešala ne kopalnice, ne vseh toaletnih drobnarij, brez katerih je mislila, da ne more živeti. Naglo si je slekla vrhno obleko in sezula nogavice...

Ko je legla, jo je prešinil občutek udobnosti, ki se ga doslej sploh ni zavedala.

Mislila je na premnoga prenočišča v svojem življenju: na hotelske sobe s potovanj s starši, na udobne spalnice pri njenih sorodnikih po vilah in gradičih, na skrbne tete in guvernantke, ki so nanjo budno pazile in ustrezale vsaki njeni želji, s katerimi jih je, mala razvajenka, mučila. Ali tako udobno ni še nikoli prenočevala. Nocoj je bila res na — svojem domu, ne več otrok, ampak kakor odrasla.

Ni se čutila gosta, marveč domačo.

Ko pa se je on ulegel na zasilno ležišče v kotu, jo je zaskrbelo zanj, če ga ne bo zeblo. Ležal je na starih oblekah in se pokrival z zimsko suknjo. To jo je tako ganilo.

On pa se je smejal njeni občutljivosti in je bil kar šaljiv. Tako dobre volje ga še ni videla.

«Kako malo potrebuje človek za srečo,» je pomislila, zraven pa se takoj zavedela, «in kako mnogo hkrati: samo po žrtvovanju doživiš srečo.»

In ko ji je še govoril, jo je že premagoval spanec. Še je iz kota slišala njegove besede, ali zveza med njimi se je trgala, samo vsaka zase je še zvenela in se izpreminjala v podobo.

Lahno je zdrsula v sen. In še preden je minila ura, je trdno zaspala, prvič po neštetihih prečutih nočeh.

Medtem pa je Andrej bedel. Tako buden že zdavnaj ni bil.

Prvič je v tej samostansko borni celici prenočevala ženska. Poznal je prečute noči, kadar ga je grizla skrb za bodočnost, morda celo za prihodnji dan, poznal je noči, ko je šele pred jutrom zatisnil oči, ker so mu bile misli vzvalovane po stoterih problemih, ki se je z njimi bavil njegov nepokojni duh; doživel je noči, ko so se v tej sobi razgovarjali njegovi najozži tovariši o skritih in drznih načrtih za preosnovo družbe, ali takšno noč je poznal komaj iz sanj, ki so ga trpinčile kot dozorevajočega dečka. Zdaj so se te sanje zdramile iz dna njegove podzvesti in priplavale na površje kakor vodni mehurčki. Ni se jih mogel otresti. Kakor se je silil, da bi zaspal, spanca ni bilo, nasprotno, njegov duh je bil do skrajnosti napet. Preobračal se je na ležišču. Vse zaman. Izprva ga je bilo kar sram predstav, ki so ga zajemale vsega: mislil je na žensko. Vročičen je bil ob zavesti, da ta človek, ki prenočuje v njegovi sobi, ni samo njegov najbližji, ampak tudi — njegovo dekle. Doslej je poznal tega dekleta kot nedostopno, razvajeno, meščansko gospodično, ki se je ali iz resničnega zanimanja ali iz čustvenega nagiba ali pa iz preprostega nagona rada mudila v njegovem miselnem okolju. Toda ona kot ženska, kot gola ženska, mu še ni stopila v predstav. Še drznil se ni misliti nanjo tako. Zdaj pa ga je zvrtnil vihar predstav. Komaj dva metra od njega počiva mlado žensko telo, ki se ga ni še dotaknila moška roka.

Prisluhnil je: slišal je enakomerno, spokojno dihanje spečega dekleta.

Siloma je skušal misli razpršiti. Ali zaman. Obkrožale so ga čedalje mučnejše podobe. Oglašala se je strast, da bi raztrgal umetni zastor, ki loči dan od noči, človeka od živali, duha od nature.

Ta prostor je bil zdaj tako poseben. Do zdaj mu je bil zatočišče pred šumečim svetom, pred katerim se je umaknil, da je v miru zbiral svoje misli, osvežil svoje sile in se odpočil, češ, tam je svet, tu sem jaz,

Galeb

tam je življenje, tu je samo misel o življenju. Zdaj pa je življenje napolnilo tudi to celico. Ni bil več sam. Dihanje ženskega telesa je polnilo sobo in mu dražilo živce, da ni mogel več mirovati. Vstal je in po prstih stopil k oknu. Takšna noč se morda nikoli več ne povrne. Jutri bo že spet ostal sam in srečavala se bosta kot dva znanca. Nje pa ne bo obdržal pri sebi. Morda se niti srečavala ne bosta več... Zdaj se je čutil samo moškega, ki je sam z žensko. Le kaj ga ovira in plaši, da se obotavlja prekoračiti mejo, ki ju loči. Tako ozek je prostor med njima. Ali si nista bila duševno tako blizu? Smela sta se drug drugemu zaupati, zakaj bi se ne smeli tudi telesi drug drugemu razodeti? Ali ni njegov strah samo še atavistični predsodek pred razgaljenjem spolov?

Samo zamižati bi moral, z enim sunkom premagati vso preteklost in storiti...

Ko je tako stal, ves na preži, ves naperjen na en sam odločilni trenutek, brezbrizen za čas, ki je šel že proti jutru, je začutil, da se je v postelji zganilo. Bal se je pogledati tja. Tedaj je začul njen glas, pritajen in daljni kakor iz sanj: «Andrej, kaj še ne spiš? Saj se boš premrazil! Pa kaj ti je vendar?»

«Spati ne morem. Tako čudno mi je», je izpregovoril s tujim, drhtečim glasom.

«Ah, ti ubogi! O tebi sem sanjala, pa tako močno, kakor še nikoli doslej. Pa tako čudno... O, če bi ti vedel...»

«Povej, Selma!» jo je prosil.

Približal se je njeni postelji in sedel na rob. Poiskal je njeno roko, z drugo ji je šel preko las. Sklonil se je k njej in jo poljubil... In potem ju je vodil samo še nagon.

Ko pa se je zdanilo, so ju predramili klici. Še na pol speča, sta se splašila. Na vrata je trikrat močno potrkalo. In ko se ni nihče odzval, se je začul klic iz veže: «Selma, Selma...» Dalje nista razločila. Bil je glas gospe Srebretove. Oba sta odrevenela. Zapretil ji je, naj se potuhne in naj se niti ne gane. Sekunde so bile

minute strašne napetosti. Zdelo se mu je, da sliši kakor skozi meglo: «...mene se bo vendar usmilila, mati sem njena...» Vmes so se silili tuji glasovi — morda je bila hišnica, morda kak moški spremljevalec, morda Selmin oče — vse vprek so govorili: «Treba je z lepo... pazite, da se ne zgodi kaka žaloigra, kakor tolikokrat... morda pa se motite, gospa... Ne, ne... zadržno vem... detektiv ju je izsledil... v zapor z njim... v dosmrtno ječo z zapeljivcem... Gospa, potolažite se... Selma... Selma... ne ženi me v smrt...»

On je še vedno čakal. Ni se upal ne odpreti, ne izpregovoriti. Ali vse to sklicevanje na moralo, na žaloigro, na materinsko čustvo se mu je zazdelo tako zlagano, tako neokusno, da se ga je polastila jeza na vse te ljudi. Sodil je, da jih je precej. V veži so se zbrali menda vsi ti ubogi, podstrešni prebivalci, matora grbavka, ki iz same starosti žebra molitve, šofer, ki se je to noč gonil z vlačugami, hišnica, ki je zaslužila v eni sami ponočni uri toliko kakor delavec v štirih dneh kopanja v blatni strugi, plemenita gospa, ki v svoji materinski vnemi brez sramu izpostavlja svojo hčer škodoželjni radovednosti in posmehu teh ljudi... O, kako se mu je to zastudilo! Odprl je vrata in stopil odločen na prag, pripravljen boriti se s komerkoli.

Okrog razburjene matere so stali hišnica, šofer in neznan gospod, po vsej priliki detektiv. Tisti hip je stopila na prag tudi Selma. Oči je imela široko odprte, roke je razprostrela kvišku in gledala ta prizor kakor nekaj tujega, silno grdega, kakor bi hotela reči: «Ali ste znoreli? Kakšne burke pa počenjate pred mojim stanovanjem!»

Bila je bleda kakor zid. S poslednjimi močmi se je premagovala. Zato je vplivala čudovito mirno in močno v tej minuti, saj se je zavedala, da nima nihče več pravice klicati jo na odgovor in ugrabiti jo možu, ki se mu je bila to noč vdala z vsem srcem in z vsem mladim telesom, ko je zvezala njegovo usodo s svojo.

In vsi so obmolknili, kakor da nimajo tu česa iskati.

Konec.

MATI

Skoraj neslišno je hitel v noč po stepi odred konjenikov. Kakor črne sence so bili med visoko travo, kakor duhovi vseh tistih, ki jih je že v stoletjih pobrala stepla. Le časih se je v soju slabotne mesečine, ki jo je vso dušila rahla meglica, zaiskrila kovinska cev puške. Nekje v daljavi so dogorevali ognji. Vasi v plamenih! Revolucija je divjala nad pokrajino.

Vaska je jezdil med prvimi. Čudne misli so ga prevzemale ta večer. Tesno ga je zagrabilo okoli srca, vrnili so se mu spomini, ki jih že tako dolgo ni bilo v goste. Morda je bila tega kriva pokrajina. Otožna stepla, samotni topoli, tu in tam raztreseni ob bregovih potokov, s katerimi je priroda kaj skopo obdarila to plodno zemljo.

Čutil je. Tu nekje blizu je njegov dom. Ni se še spoznal v varljivi mesečini, toda nekaj mu je pravilo tako. Drobnna hiša mora stati ob položnem griču, tam, kjer prebiva njegova mati, starka siva.

Za njim je ogenj. Pred njim ga še ni bilo. Belogvardejci še niso prišli sem.

Nekje po pokrajini krožijo, kakor jastrebi preže, kdaj bodo zagledali nje.

«Stoj!»

Poveljnik je ustavil konja, da se je vzel na zadnjih nogah, in toliko da ni omahnil s sedla. Potem je iskro žival zasukal. Ves obred se je zgrnil okoli njega.

«Tovariši, poiskati jih moramo. Straže naj se razkrope!»

In odbral je nekaj svojih vojakov, ki so se razbežali na vse strani. Tudi Vaska je bil med njimi. Poslal ga je proti vzhodu in naročil vsem, naj takoj izstrele raketo, če bodo opazili v bližini kaj sumljivega.

In potem so šli. Tema jih je vzela. Trava za njimi se je kmalu zgrnila, da ni ostalo sledi.

Vaska je jezdil počasi dalje. Njegove oprezne so- kolje oči so nezaupno krožile po okolici, toda nikjer ni opazil giba, nikjer niti najmanjšega šuma.

Meglica okoli meseca je postajala čedalje gostejša, sence vse bolj črne, nedoločne. Pokrajina se je nekoliko dvignila. V varljivi svetlobi se ni mogel prav spoznati po njej. Na konja je skoraj pozabil. Zvesta žival, ki je bila od dolge poti utrujena, je prešla v počasen, zibajoč se korak. Tudi Vaska je bil utrujen, a vendar se je znal premagovati. Vajen je bil teh dolgih pohodov. Jezdec Budjenega, ki so morali prejezditi toliko tisoč kilometrov, drveti čez toliko step, čez toliko cest, zmorejo marsikaj. In Vaska je bil že od prvega dne med njimi. Pridružil se je tistemu valu, ki je prvi zajel vso Rusijo. S seboj ga je potegnil ta val in zdelo se mu je, kakor bi ves ta čas plaval med samimi razburkanimi valovi, a vendar čisto varno. Srečo je imel. Čeprav je imel za seboj že toliko spopadov z belimi četami, vendar ni odnesel iz teh bojev nič drugega kakor nekaj prask in nekoč strel v lopatico, ki ga je za štirinajst dni privezal k postelji. Ko

je vstal, so bili njegovi tovariši že daleč spredaj. Takrat bi bil lahko šel domov, a ni maral tega. Za njimi je jezdil in jih dohitel, potem pa so prišli spet novi boji, novo trpljenje, nove zmage.

Konj je obstal. Šele takrat se je Vaska zbudil iz svojih misli in spet pogledal okoli sebe. Vzdrhtel je. Čeprav je bila mesečina tako tuja, čeprav je bila njena luč na pokrajini tako čudna, skoraj pravljica, jo je vendar spoznal. Spoznal je topole ob znožju griča, ki so bili tako blizu, da bi kar poletel k njim. Domača vas. Ali je to mogoče? Tam zadaj za visokimi drevesi stoji hišica, odkoder je takrat odšel. Tam je njegova mati.

Nekaj ga je prišlo pri srcu. Da bi šel tja, da bi pogledal, kako živi. Da bi nagnil svojo utrujeno glavo v njeno naročje — o kako utrujen se je iznenada zadel samemu sebi, kako je čutil potrebo po materinih rokah, po njenih raskavih dlaneh!

Ne! Ne sme! Morda jutri, ko bo pokrajina očiščena, ko ne bo več sovražnika v bližini. Zaradi svojih tovarišev ne sme. V službi je, v službi svoje misli, ne denarja.

Pa vendar! Materine roke. Njene mehke besede, ki zvane tako domače, kakor jih v teh dneh klanja in ognja nikoli ni slišal. V teh dneh obupa in krvi, premagovanja samega sebe in drugih.

Toda poveljnik ga je poslal proti vzhodu. In naravnost proti vzhodu leži njegova domača vas. Ko bi mimogrede potrkal na okno, pozdravil mater, ji obljubil, da se kmalu vrne... Starka siva! Koliko mora pretrpeti, kako se mora bati, drhteti zanj. In zase. Toda saj ona nase niti ne misli. Samo na svojega Vasko. Vselej ga je imela najrajši, tudi takrat, ko je še oče živel, ko sta živela oba brata. Potem je prišla vojna. Oče je v njenih prvih dneh umrl, starejša sinova pa sta morala na fronto. Za koga? Za kaj? Ostal je samo on. In nato so prišli črni vrani, vesti z bojišča. Fomka je bil ranjen. Tri mesece se je mučil, potem je umrl za zastrupljenjem krvi. Alekseja je vzel legar. Ostal je samo še on, Vaska. Sam. Mati še zajokala ni, samo njega se je oklenila in ga stisnila k sebi, tako trdno, tako vroče, da je strmел, odkod je dobila toliko moči, ko je bila tako drobna, tako slabotna.

In potem je šel še on. Za obema bratoma.

In niti pisati ji ni utegnil. Odkod? In kako naj bi pismo prišlo do nje v teh časih?

Zdaj pa čaka pred rodno vasjo, ve, koliko bi ji dal, če bi prišel k njej, pa ne sme.

Konj spet stoji. Vaska ga požene v dir, naravnost proti vasi. Odločil se je. Do vasi bo jezdil, potem okoli nje, in nato se bo vrnil. Ne bo se oglasil. Samo ko se vrne, bo prosil poveljnika, naj mu drugo jutro, če bodo še ostali tu, dovoli, da pojde obiskat mater.

Vsak grmič pezna tu v okolici, vsako drevo. Vsako sleme, ki gleda iz megle. Tam ob rebri je potok, tam so se nekoč igrali. Njegova brata sta bila že starejša. Norčevala sta se iz njega...

Zdaj se ne bi, Vaska je junak, mlad junak, kakršnih je na stotine in stotine v teh hudih dneh.

Vas je tik pred njim. Samo malo bi moral pognati konja in obstal bi pred vrati prve hiše. Ostroge bi zažvenketale, potem bi se odprla vrata in stara Marusja bi ga pozdravila:

«Hej, Vaska, pa si le prišel! Dobro nas varuj belogvardejcev! Kar varne se čutimo zdaj, ko si ti prišel. Pa mater pojdi obiskat! Sirota ne pride skoraj nič iz hiše, samo tebe čaka in nate misli...»

Da, tako bi mu rekla stara. Toda zdaj je že mimo hiše. Konj je zavil v breg. Z griča vidi vsa drobna, borna poslopja. Nekje laja pes. V vsej vasi ni luči, nikjer razsvetljenega okenca, ki bi bil v noči kakor lep pozdrav.

Vas spi.

Nehote pridrži Vaska konja, da preide v počasen korak. Saj tudi ne bi mogel več dirjati v hrib. Srce mu drhti, ko vidi pod sabo, morda samo sto metrov v stran, domačo hišo, zagrnjeno v mrak.

Nikjer žive duše. Nikjer duha, nikjer sluha.

Pač. Vaska prisluhne. Ali ni pravkar slišal nekaj takega, kakor bi bilo udarilo železo ob železo. Obstane. Ne. Samo čuti so ga zmedli. Samo zdelo se mu je. In počasi požene konja dalje. Njegov dom se že oddaljuje, zdi se mu, kakor bi zanj umiral. Kakor mu ne bi bilo več dano, da bi ga videl.

«Mati...»

Pobožno šepne te besede. Kje je le dobil toliko milobe v glas, ko je bil vendar v zadnjem času vaje samo čisto drugih glasov, samih krikov... in molka.

Pred njim je živa meja. Kalina rase tam, sama rdeča kalina. Kar ni bil več v domači vasi, so se njene veje razbohotile. K tej meji je pogosto zahajal. Tu se je dobil zvečer z dekletom, tu so imeli fantovske pomenke. Časih so čez grme skakali, zdaj pa še s konjem ne bi prišel čeznje.

In sam ni vedel, kdaj je skočil s konja, stopil k prvemu grmu, odlomil drobno vejico, rdečo kakor kri, in si jo zataknil za papoho. Šele takrat se je zavedel, ko se je spet zavihtel na konja.

Toda v tistem trenutku je začutil v prsih nekaj kakor goreč žarek. Zapeklo ga je, kakor bi mu bilo raztrgalo srce. V omotici je videl za grmovjem še svetel žar, potem pa je čul bobnenje strele.

«Belogvardejci!» je šepnil s slabotnim glasom, z omagujočimi rokami segel za pas po pištolo in sprožil raketo. Zelena krogla je švignila pod nebo in se nekje visoko razpršila v tisoč drobnih zvezd.

Čutil je, kako mu nekaj mokrega polzi po prsih, kako ga vsega preplavlja. Za mejo so se začuli novi streli, pridušeni glasovi. V megli je še videl pod sabo, kako se je razsvetlilo nekaj oken. Zdelo se mu je, da se je zgodilo to šele čez dolgo, dolgo. Ves zmisel za čas je izgubil. Samo zavest, da je svojim tovarišem poslal sporočilo, svarilo pred sovražnikom, ga je vsega prevzemala. Ne bodo padli v zasedo. Zdaj se že zbirajo. Vaska ugiiblje v blodnih mislih, kaj bo poveljnik storil. Napadel jih bo čez hrib, na levi strani pa jim

bo zaprl pot, da ne bi mogli uiti. Veliko jih tako ne more biti...

Čuti, kako slabi, in čudno se mu zdi, da se še nihče izmed sovražnikov ni približal, da še nihče ni prišel pogledat, kaj je z njim.

In potem se spet spomni svoje matere, starke sive. Če bi jo mogel še enkrat pozdraviti. Pa ne bo mogoče, ne bo. Čuti, da nima več moči.

Pa bi vendar poskusil! Saj je tako konec z njim. Iz žepa potegne z drhtečo roko umazan robec, odpne si srajco in zamaši rano na prsih. Ves je v krvi.

In potem se začne počasi pomikati dalje, za mejo. Vsak meter mu je križev pot, vsak meter mu je neizmerno trpljenje. A vendar je močan. Mater mora še videti, mora jo. Še enkrat mora ona pogladiti s svojo raskavo dlanjo njegovo lice in mu pogledati v oči. Razumela ga bo. Ne bo žalovala za njim. Trdna bo. Drugače... Kako počasi leze dalje! Saj ne bo mogel priti do doma, predaleč je, kakor bi bil nekje na drugem koncu sveta.

In komaj slišno jeclja:

«Mati... mati... mati...»

Niti na polovici pota še ni, pa čuti, da gre h koncu.

Tedaj zagleda v bližini belo senco. Ali je kakšen vojak, sovražnik? Ne, stara Marusja je! Skoraj kriknil bi, če bi mogel, tako pa samo zastoka.

«Kdo je?» vpraša pridušeno starka in se skloni k njemu. Potem ga spozna.

«Vaska!»

«Marusja... mati...»

Razumela ga je dobra starka. Odhitela je.

Vaska sede. Nov val krvi mu oblije prsi. Robec se je moral izmuzniti z rane. Z roko, ki je skoraj mrtva, ga poišče in pritisne nazaj na vrelec, odkoder vre njegova srčna moč.

In potem omahne. Zamegli se mu pred očmi. Toda v megli vidi še Marusjo in staro ženico, ki prihaja s počasnim korakom, a vendar tako hitro proti njemu.

«Mati!»

Starka se skloni k njemu. Čuti na svojih licih njeno dlan, čuti njene razpuščene lase, ki božajo njegovo čelo. Čuti vroče solze, ki padajo na njegovo roko.

«Mati...»

«Vaska!... Duša moja... kaj so naredili s teboj?»

«Mati... moralo je biti...»

In potem mu utone vse v temi. Samo še toplo dlan čuti in nekje glas trobente, strele, krike.

In njegova rdeča papoha z vejico kaline leži poleg nje in s poslednjo močjo se še oklene znamenja na njej.

Adrian Köster - Iv. Vuk:

PERZIJSKE ZGODBE

1. Račun.

Na sadnem trgu v Kirmanu je sedela Asra, Nadirsova žena, in ponujala svoje blago. Neki rokodelc, kovač, se je ustavil pri nji in kupil dve pesti mandeljnov in dve pesti fig.

«Koliko plačam, dobra žena?» je vprašal in stisnil med zobmi sočno figo. «Sedem šahijev in sedem šahijev je enajst šahijev», je odgovorila Asra in iztegnila roko.

Kovaču je figa zastala v grlu.

«Če ti tako računaš,» je rekel, kajti bil je pošten človek, «bo tvoje trgovine kmalu konec.»

«Mar moj račun ni pravilen?» se je vznemljiva Asra. «Sedem in sedem je enajst. To ti takoj dokažem. Moj sedanjí mož me je vzel kot vdovo s štirimi otroki. On sam je bil vdovec in je tudi imel s prvo ženo štiri otroke. Tri otroke sem mu rodila jaz. Tako imava zdaj vsak sedem otrok ali skupaj enajst. Vidiš, da je račun pravilen.»

2. Mleko in voda.

Pri neki priliki je padel v reko Karun trgovec z mlekom Benhabit. Z velikim naporom so ga potegnili iz reke in mu tako rešili življenje, kajti deroča

voda je bila tako močna, da je potegnila celo kaftan z njega.

Komaj je bil rešen, je začel strašno kričati.

«Kaj kričiš in stokaš?» ga je vprašal prijatelj.

«Za pasom sem imel denar. Pa glej, pas mi je vzela voda in z njim denar.»

Prijatelj ga je tolažil:

«Ne stoka! Glej, tvoj denar je spet tam, kamor je spadal.»

In pokazal je na deročo reko, rekoč:

«Glej, v svetem koranu je pisano: Vse naj se spet tja vrne, odkoder pride.»

3. Preklinjanje.

Gonjač Kamel Mehmed je bil znan daleč naokrog s svojo posebnostjo. Preklinjal je namreč kar naprej, tako rekoč pri vsakem najmanjšem vzroku.

V potu svojega obraza . . .

«To mi dobro de», je odgovarjal, kadar so ga zaradi tega opominjali. «To mi je kakor ptici zrak in ribi voda.»

Nekoč ga je najel Molov, ki se je selil v drugo mesto, da mu s kamelami odnese tja njegove reči. Rekel mu je:

«Čuj me, Mehmed! Dvojno plačilo ti dam, če do tistega mesta, kamor ponesejo tvoje kamele moje reči, ne zakolneš. Če pa zakolneš, ne dobiš nobenega plačila.»

Mehmed je pristal.

«En dan bom že strpel,» je pomislil, «kajti dvojno plačilo je lep zaslužek.»

Spočetka je tudi šlo vse v redu. Ali pozneje, ko se je eni kameli zavežljaj premaknil na stran, je zakolebal.

«Da bi te...», je zakričal, a se je še za časa spomnil pogoja, pa je kletvico požrl.

Ko so tako šli dalje, se je eni izmed kamel utrgal jermen.

«Naj te Allah...», je spet zakričal in se zgrabil za usta, da je zadušil kletev. Oči pa so mu pogledale kakor dva oreha.

Ko pa je pozneje neki kameli izpodrsnilo in je padla, se Mehmed ni mogel več premagati.

«Pasja dlaka! Šejtan naj te razmrcvari na drobne koščke... Allah naj ti da rasti v črevesju samo kamenje, ničvrednica!»

Oddahnil se je, se obrnil k Molu in rekel:

«Tako. Moj zaslužek je fuč. Naj bo v Allahovem imenu! Ali dražje mi je življenje od tega zaslužka.»

HIŠA MOLKA

Molk vlada v prostoru za visokim sivim obzidjem.

Nič drugega od narave ni videti pod štirikotnikom, ki ga visoko sivo poslopje zarezuje v obzorje, kakor jetniki sami, možakarji, ki pazijo na jetnike, in mačka, ki je miši jetnišnice.

Ta hiša popolnega molka je v popolnem redu, kakor da je bil Bog sam na delu pri nji — tu ni nesnage, ne direndaja, ne postopanja, ne smeha. Vse je kakor z oljem dobro namazan stroj, ki gre, ne da bi se zavedal zakaj. In vsako človeško bitje, ki se v tem prostoru premika, hodi dan za dnem, leto za letom, kakor mu je bilo določeno hoditi. Sonce vzhaja in sonce zahaja — tako pravi tradicija v hiši molka.

V rumeni obleki, ki je zaznamovana s puščicami, delajo njeni stanovalci. Vsakdo je bil ob svojem prihodu vanjo izmerjen, stetan in preiskan; in v smislu zapiskov, ki so jih bili napravili ob njegovi številki, je dobil svojo tiho nalogo in primerno količino hrane, ki naj bi mu ohranila telo sposobno za izvrševanje te naloge. In dan za dnem opravlja tisto svojo tiho nalogo; a kadar delo počiva, koraka ure in ure po čistem gramoznem dvorišču, od številke do številke, ki so napleskane na zidu. Po dvakrat ob nedeljah, sicer pa vsako jutro stopa molče v kapelo in z glasom, ki ga je malone izgubil, izkazuje čast molčecemu Bogu jetnikov; edino na ta način uživa dar govora. Nato mu na željna ušesa done pridigarjeve besede; in negibno sedi, v vrsti ob vrsti, v čutnem veselju sliši tega glasu. A pomena nimajo tiste besede zanj prav nobenega, kajti sladka godba govora je upijala njegov sluh.

Preden je bil sprejet v to Hišo molka, je prebil več mesecev v samotnem zaporu, zdaj pa preživi sam zase v tem tesnem pobeljenem prostoru s črnim podom, s katerega je bil očistil vso nesnago, od štirindvajsetih le po štirinajst ur, razen ob nedeljah, ko je ena in dvajset ur osamljen, ker je to Gospodov dan. Te ure preživi tako, da koraka sem ter tja, mrmra sam pri sebi in prisluškuje, da bi ujel na uho kak glas, medtem ko mu oči kukajo v luknjico ključavnice, skozi katero pa je mogoče videti samo njega, ne pa tudi njemu. Nad njegovim vrčem in krožnikom iz svetle pločevine, nad trdo krtačo s črnimi ščetinami in kosom mila se dviga piramidica nabožnih knjig; nobenega glasu, nikakršne vonjave, nobene žive stvari, niti pajka ni med njim in njegovim Bogom, nič drugega kakor njegovo osebno razpoloženje. Ni je reči, ki bi se vrinila v njegovo stopanje sem ter tja, v njegovo prisluškovanje za glasom, v njegovo ležanje na obrazu, vse dokler se ne stemni, ni je, da bi mogel upreti pogled vanjo in jo prositi spanja, tega edinega prijatelja jetnikov, da bi se ga dotaknilo s svojimi krili. In tako je od dne do dne, od tedna do tedna in od leta do leta, kakor že določa številka, ki je zapisana ob imenu, ki je bilo nekoč njegovo.

V delavnicah Hiše molka ni slišati drugega glasu kakor hrup dela; ljudje v rumeni obleki, ki je zaznamovana s puščicami, delajo z grozansko vnemo. Roke in noge in oči se jim kar naprej pregibajo; tudi ustnice se jim neslišno premikajo. In na teh ustnicah ni opaziti smeha — tako popolu je ta red.

In njih obrazi imajo samo en izraz, kakor da bi govorili: «Mi se ne brigamo za nič — prav za nič; mi ne upamo nič — prav nič; vse to delamo samo iz strahu pred grozo.» Bežen, tog pogled obvisi na obiskovalcu, ki bi rad opazoval njih molk; in vse njihove radovedne, neprijazne, podmuljene oči razodevajo isto pomenljivo kljubovanje, kakor da bi v vsakem obiskovalcu gledale zgolj tisti svet, iz katerega so bili vrženi, milijone prostih ljudi, milijone ljudi, ki niso noč in dan osamljeni, vse tiste milijone, ki se morejo razgovarjati; kakor da bi gledale pred seboj vso tisto družbo, ki jih je bila vzgojila, preživljala in siloma privedla vprav do tiste na las natanko določene točke telesnega in duhovnega razvoja, kjer niso mogli najti drugega izhoda kakor pot zločina, za katero so zdaj kaznovani s temi dolgimi leti molka; kakor da bi v korakih in šepetajočih vprašanjih priložnostnega vsiljivca slišali tole polno objavo človeške pravice:

«Vi ste nevarni stvori! Vaše duše, že od rojstva manj vredne, so bile po življenju vprežene v službo zločina. Zaradi svoje varnosti smo vas zatorej vtaknili pod ključ in zapah. Tam morate delati — ne da bi kaj videli, slišali ali čutili, brez vsake odgovornosti, brez lastne podjetnosti, brez stika z ljudmi vašega kova. Skrbeli bomo, da boste snažni in imeli vsaj za silo jesti, pregledovali in tehtali bomo vaše telo in ga za silo oblekli za noč in dan; imeli boste službo božjo; delo vam bo odmerjeno po vaši sposobnosti. Telesno kazni bomo le poredkoma uporabljali. Da nam ne boste delali sitnosti in drug drugega pohujševali, morate biti tihi in kolikor mogoče osamljeni. Pregrešili ste se zoper družbo; vaša duševnost je izprijena; najbolje, da vam s tem postopanjem tisto duševnost zatremo! Iz vzrokov, katerih vam pa ne moremo povedati, ste imeli že od prvega začetka kaj malo družabnega nagona, in še tisti je kaj kmalu propadel. Zatorej boste po britkem premišljevanju in večnem molku, po strahu pred samotnimi celicami in po trdnem prepričanju, da ste zares izgubljeni — da niste za noben prid, za noben prid bodisi človeku ali pa stvarstvu — prišli iz ječe očiščeni slehernega družabnega nagona. Mi smo človekoljubni in izobraženi, preživeli smo barbarske teorije zastarelih zakonov. Mi delamo za svojo varnost in v vaš prid. Verujemo v preobrazbo. Nismo mučitelji. S samoto in molkom bomo vašo duševnost zatrli, da si boste v telesih, za katere tako skrbimo, mogli ustvariti novo. V molku in osamljenosti ni prav za prav hudega trpljenja — tako vsaj mislimo, kajti sami nismo preživeli niti enega dne v molku, niti enega dne v osamljenosti.»

To je, kakor bi po izrazu njihovih oči človek sodil, kar ljudje v rumeni obleki brčkone slišijo, a tole, kakor bi človek po izrazu istih njihovih oči sklepal, po vsem videzu odgovarjajo:

«Gospod upravitelj! Pravite, da sem storil nekaj krivega, preden sem prišel semkaj, ki sem in kakršen sem bil odgojen — rojen — v rdečem Brick Streetu v Hammersmithu. Moje oče ni nikoli prišel navzkriž s policijo; samo zaradi svojih božjastnih napadov je prišel tu noter. On bi ne bil smel biti moj oče; ne bi bil smel imeti za mater žensko, ki je rada zamenjajala svoje dolžnosti in me prepustila, kakor bi se vi izrazil, samemu sebi, da sem postal nasilen že kot otrok. Vprav tukaj je tista težavna zadevica, vidite. Čokež, ki se je smukal okoli mojega dekleta, tudi ve to, saj si je dve leti naprtel na hrbet, ko sem bil opravljal z njim. To jih je sklonilo, da so me sklenili poboljšati. Da bi to dosegli, kakor je treba, gospod upravitelj, so mi za začetek prisodili šest mesecev samotnega zapora. Vse te mesece sem se izpraševal: «A če bi bil spet zunaj in bi se tisti spet smukal okoli mojega dekleta — kaj bi zdaj storil?» In odgovarjal sem samemu sebi: «Oplazil bi ga, kakor tedaj!» Pravite, da bi ne bil smel tega misliti. Toda nič drugega nisem imel misliti, gospod upravitelj. Samo to, pa kaj je ta čas zunaj, ko sem jaz živ tukaj v grobu. Pravite, da bi morala samota zelo mnogo storiti zame, in tako je tudi bilo. Saj posihmal nisem nič več tak, kakršen sem bil. No, ko sem prišel iz zapora, sem napravil veliko napako. Ko sem hotel živeti pošteno, kakor da še svoj živ dan nisem videl ječe, sem sprevidel, da mi tista obsodba stoji napoti. Mislim, da bi ne bil smel biti tesar ali sploh zaposlen tam, kjer morajo ljudje človeku zaupati in nečejo v hiši osebe, ki je bila že pod ključem; moral bi bil imeti delo, pri katerem bi ne bil imel nič opraviti z drugimi ljudmi. Pravite, da sem bil nadvse potreben ljubezni svoje sosesčine. A ko sem prišel iz zapora, sem bil od tistega dela po navadi popolnoma izčrpan. A če je človek ves izčrpan, gospod upravitelj, se loti pijače; njegov želodec ima čudne skomine; zgolj toplote si želi, malo ognja — in zatorej, kakor hitro dobiš kak drobiž, ga na mah izdaš za to, da se pogreješ. Pravite, da je to napak. Toda, Bog vam daj srečo, gospod upravitelj, samo pijača še ohrani človeka, ki si mora izžemati svoj borni novčič iz ljubezni sosedov, pri dobri volji... Kmalu nato sem imel novo zadevico, za katero sem dobil devet mesecev zapora, da bi se mogel poboljšati. A če si človek izgrize srce, ker nima nič drugega početi, če duša izhira, ker nima prav ničesar, s čimer bi se mogla ohraniti, in če mu je ves in vsak dan kakor nemi borni podgani v pasti — tedaj mora hočeš nočeš lopniti po pazniku, gospod upravitelj. A če lopneš po pazniku, no, tedaj imaš mačka nad sabo. Tokrat bi bil moral nemara

priti iz zapora drugačen — in tako tudi je. Drugačnega mišljenja bi bil moral biti zdaj, ko sem bil kaznovan in poučen o ljubezni božji; toda, gospod upravitelj, kadarkoli premišlujem to, kar je bilo z menoj po ves in vsak dan, nikoli ne morem prav uganiti, kaj sem pač takega storil, kar bi se bil obotavljal storiti kdo drug, ako bi ne bil v svoji, marveč v moji koži — in tedaj sem sklenil iti vase. In res sem šel vase, a od tistega časa sem pravi izmet nad izmeti, kakor morete videti, če se zdajle ozrete name. In če bi me vprašali, kaj o vseh vas, ki ste zunaj, mislim, bi vam na to ne mogel odgovoriti, ker vem, da ne smem govoriti...

Tak bi bil po vsem videzu odgovor, ki bi ga radi dali, a samo usta se jim premikajo, a noben glas jim ne pride iz njih.

In paznik opazuje te premikajoče se ustnice, in njegove oči, oči paznika divjih zveri, vam poreko: «Odstranite se, gospod, in ne vznemirjajte kaznjencev, saj ste videli vse, kar je vredno videti!»

In tako obiskovalec odide na dvorišče kaznilnice.

K staremu sivemu poslopju pravkar prizidavajo novo sivo stavbo; visoko se že dviguje proti štirikotniku na nebu; in na stebrovitem odru pritrjujejo jetniki kamenje v steno... V višini sto čevljev nad zemljo se pridno pregibajo in pomagajo graditi male pobeljene prestenke, da bi se varno držali drug ob drugem; pomagajo graditi debele zidove, da

se ne bo slišalo skoznje in da bo njih stokanje na ta način udušeno; kamen h kamenu pomagajo pokladati in zazidavati razpoke med njimi, da nobena, bodisi še tako majhna živalca ne bo mogla do njih, da bi jim delala družino v samoti; visoko nad seboj, kamor ne seže njih roka, pomagajo delati odprtine za okna, da bodo skoznje gledali v — praznino; tako si pomagajo graditi skrivališče pred obsodbo vseh tistih, ki se niso pregrešili zoper človeško pravico; kajti dobro de človeku, če jih pozabi v njihovem molku in samoti, a neprijetno, če jih ima v spominu. Sivo je nebo nad njimi, sivi so oni ob tem obzorju; nobenega drugega glasu ni slišati od njih kakor zaglušne udarce njih orodja.

Obiskovalec odhaja proti izhodu jetnišnice; in srečajo ga trije kaznjenci, ki pravkar prihajajo noter — na sredi stopa največji izmed njih, postarnejši človek s čilim korakom in sivimi kocinami na mrkem, od vetra izbičanem obrazu. Žarko se mu bliskajo oči, ki se upirajo v obiskovalca; zdaj pokaže svoje rumene zobe in se zasmee. Ustnice se mu premaknejo in besede pridejo iz njih. Tako je nazadnje, ko je bilo ves dan temno, le prisijalo sonce skozi oblake, da bi izpričalo lepoto zemeljskega življenja. Naslednje besede — tale dragoceni dokaz očičujočega vpliva samote, te edine besede, ki so bile izgovorjene v Hiši molka, se lahko zibljejo v jetniškem ozračju. «Vi — — —!»

Iz angleščine prevedel G. K.

PRAVIČNOST ● STAREGA KITAJCA

Tri može, ki so se zabarikadirali v majhni pagodi, kitajskem svetišču, so že zapuščale moči. Vrata so zadelali z velikimi kladami in le skozi razpoke v zidu so mogli videti reko, ki so na njenem bregu prežale trume žoltih hudičev.

Maxwell in Breit sta ležala izmučena v kotu svetišča. V nasprotnem kotu je sedel na zid naslonjen mlad misijonar Shaw, ki je bil z obema inženirjema pribežal semkaj pred napadom kitajskih revolucionarjev.

Nenadno je v neposredni bližini počilo, tako da je prestrašen odskočil. Mehanično je zgrabil revolver in pogledal skozi razpoko. Toda v mesečini je videl pred seboj le prazno ravnino, za napadalci ni bilo nikjer sledu. Samo nekaj metrov pred pagodo je ležalo na tleh nekaj temnega, česar prej ni bilo tam. Bil je kitajski otrok šestih ali sedmih let.

Otrok je bil očitno mrtev. Kdo ga je ustrelil? To je mogel biti le Maxwell ali pa Breit, zakaj revolverski strel je prebudil Shawa iz dremanja.

Na rečnem bregu se je pokazal velik bel prapor in majhna skupina Kitajcev je korakala proti svetišču.

«Gotovo gredo po ustreljenega otroka», pravi Shaw, obrnjen k inženirjema. «Otrokov oče je bržda odlična osebnost, sicer bi tako ne hiteli. Bojim se, da bomo to drago plačali. Priznajta, kdo izmed vaju je streljal?»

Medtem je skupina Kitajcev prišla molče že pred pagodo. Na čelu je korakal starec mogočne postave, oblečen v dolgo temno oblačilo. Obraz mu je bil žolt kakor slonovina in je razodeval veliko modrost. V naročju je starec nesel mrtvega otroka.

«Sem Kwan-Sen», je rekel glasno v brezhibni angleščini.

«Moram se vam opravičiti zaradi nemunega in nesmiselnega napada svojega

moštva na vaše zavetišče. Ti, ki so to zakrivali, so bili že strogo kaznovani. Jaz sem prišel s svojo vojsko šele pred eno uro sem. Imel sem sina s seboj, svoje edino dete. Tu je...» In pri teh besedah je otroka dvignil: strašen nasmeš je starcu za sekundo skrivil obraz.

«Moj sin je bil mlad in junaški. Oddalil se je od nas in se v svoji otroški nepremišljenosti drznil do sem. Nekdo izmed vas ga je ustrelil. Kdo je bil to?»

«Jaz ne!» je zaklical Maxwell. «Prisegam! Ravno spal sem!»

«Tudi jaz sem spal!» je dejal Breit in dvignil roko k prisegi.

«Torej ste storili to vi?» je vprašal starec Shawa.

«Ne, dremal sem.»

Dolgo je bilo vse tiho: slednjič je izpregovoril starec in v očeh se mu je strašno zablistalo.

«Ta, ki je ustrelil otroka, bo mrtev. Druga dva bosta prosta. Dajem vam uro časa, da se krivec javi, drugače razstrelim s svojimi topovi pagodo in vsi trije poginete.»

Starec je resno pozdravil in se molče obrnil z otrokom v naročju.

Vsi trije Evropci so stali kakor okameneli. Vedeli so, kako strašne muke si znajo Kitajci izmisliti za kazen krivcev. Po dolgem, groznem molčanju je vzel Maxwell kvarte iz žepa ter jih položil na mizo.

«Ker se krivec ne oglasi,» je dejal, «predlagam, naj odločijo kvarte. Kdor dobi prvi v roko as in desetico, se mora predati Kwan-Senu kot krivec.»

Druga dva sta predlog sprejela in igra za življenje in smrt se je začela. Srebrna mesečina je obsevala od groze spačene obraze igralcev.

Toda kakor da v igri sploh ni bilo nobenega asa in nobene desetice! Igrali so skoraj četrte ure in nervoznost se je stopnjevala do neznosnosti.

Slednjič je potegnil Shaw as. Prebledel je in stisnil ustnice. Bil je nedolžen.

Vsa njegova notranjost se je upirala misli, da hoče usoda izbrati prav njega za svojega žrtev.

Maxwell je to opazil in rekel hinavsko: «Ko bi ne imel rodbine, bi se ne upiral usodi. Toda če bi umrl, bi ostala moja žena z otroki v veliki bedi, zakaj nimam nobenih prihrankov.»

Maxwell je bil seveda brez otrok in njegova žena, ki se je ločila od svojega sebičnega moža, je bila že spet iznova poročena. Breit pa je razumel, zakaj njegov prijatelj laže. Shaw je bil nemumen altruist. Bilo je torej treba spekulirati na čustvo.

«Jaz nisem oženjen», je kar mimogrede rekel Breit. «Na žalost pa moram skrbeti za svojo staro mater. Če bodo kvarte zoper mene — tega uboga mati ne preživi.»

Shaw je te njune besede premišljal. Bil je mlad in zdrav ter je ljubil življenje. Toda za nikogar mu ni bilo treba skrbeti. Ali ni torej njegova dolžnost, da se žrtvuje?

Brž je potegnil še eno kvarto in jo pomešal med druge svoje.

«As in desetica!» je dejal s trdnim glasom, ko je odkril kvarto.

Čez nekaj minut je že stal v šotoru Kwan-Sena.

«Torej ste vi ustrelili mojega sina?» se je hladno nasmehnil starec.

Shaw ni odgovoril. Kwan-Sen je dvignil svojo koščeno roko in nadaljeval: «Mojega sina je ustrelil strahopetec. Star sem in starost me je naučila modrosti. Toda vaše oči niso oči strahopetca. In strahopetec bi tudi ne bil prostovoljno zapustil pagode in se izročil mučenju — strahopetca bi vidva morala s silo sem prignati. To so moje misli. In vi ste celo misijonar! Ali mi morete priseči pri svojem Bogu, da ste ustrelili mojega sina?»

Starec je opazil Shawov notranji boj ter mirno nadaljeval: «Mi ne boste odgovorili? Prepričan sem, da se hočete žrtvovati za svoja tovariša — prepričan sem, da je morilec mojega sina ostal strahopetno v pagodi. Ne vem, kateri teh dveh mož je streljal. Vem pa, da sta to lopova, ker pusita, da se zauju žrtvuje nedolžen človek. Dal vam bom varno spremstvo in vas pošljem domov.»

Kwan-Sen je dal znamenje svojemu pomočniku, ki je takoj odšel iz šotora.

«Kaj hočete storiti?» je vprašal Shaw.

«Maščevati svojega sina!» je odločno odgovoril stari Kitajec.

Komaj je to izrekel, že je v bližini šotora zagrmelo nekaj topovskih strellov.

Elst:

Moj večni maj...

Kako milosten si, Bog, z menoj, nevrednikom! Vedno sem segal po zvezdah, od čisto drobnih otroških let naprej, še v zibelki sem si jih pozelel, vse svetle in lesketajoče... Vse naprej, do tistih pod vratom in na prsih... Vedno zvezde, zvezde... a nikoli jih nisem mogel doseči, ne tistih na nebu, ne na ramenih in ne na prsih. Žalost je že legala v moje srce. Pa se ti posveti naenkrat nova zarja...

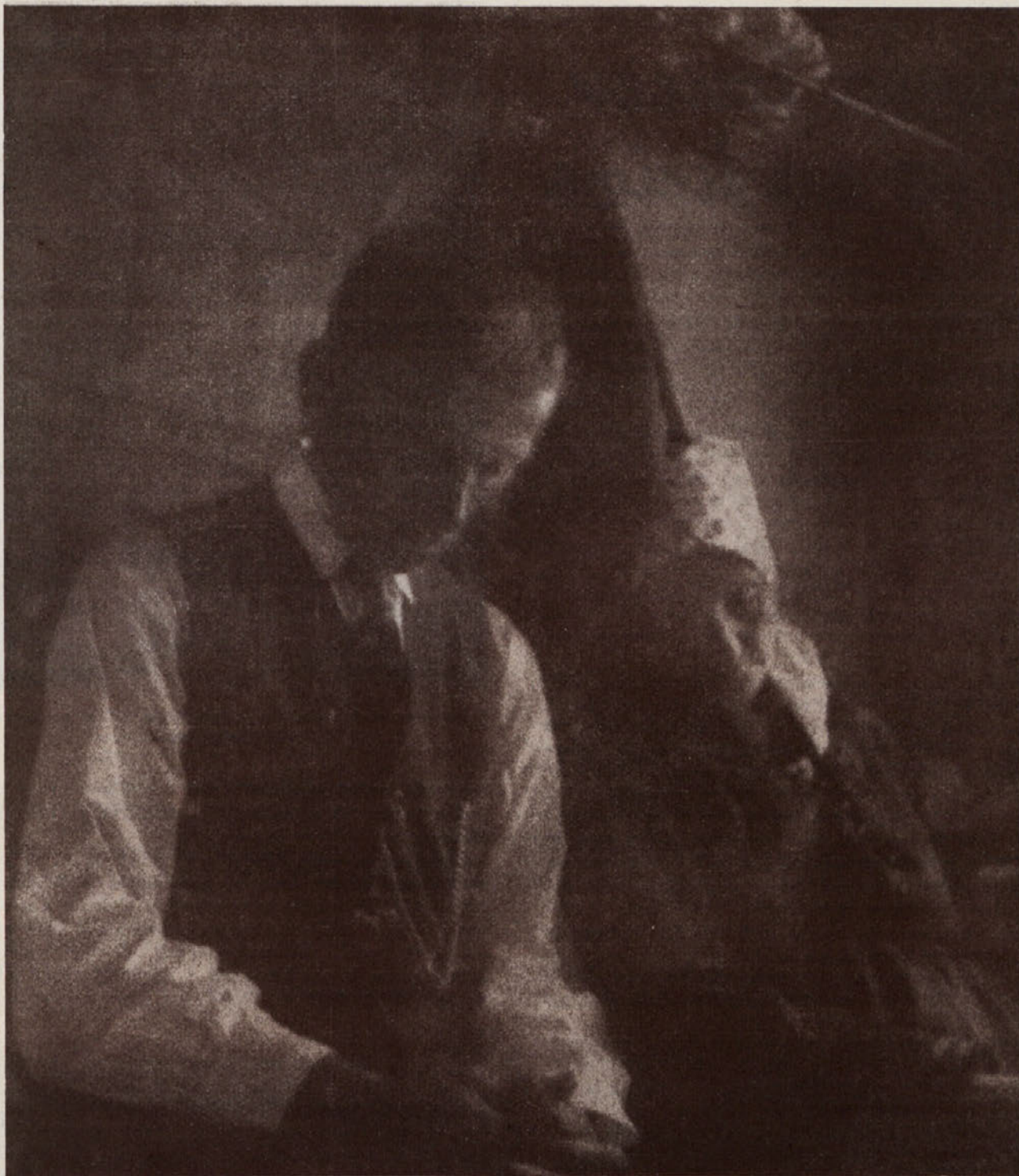
Društvo, ki ga snujemo, bo imelo tudi častne člane. Saj ni glavno, da ima društvo kak pomen in namen, da ima le častne člane. Velika diploma v težkem zlatem okviru bo visela nad mojo pisalno mizo v ponos pred obiski in v tolažbo starih onemoglih let... Že so bila pravila skovana, tudi člani so že bili skrbno izbrani, da bi ne nagajali in ne uganjali preveč hudomušnosti... Pa se ti prismehlja nova, čisto

nepričakovana sreča, vsa lepša od skritih zvezd, od obrabljenega častnega članstva... Kako, srce, skoraj si onemoglo že v sami misli na tisto veliko srečo, na tisti veliki dan, ki ti napoči...

Kdo bi si mogel pač misliti: v življenju še — spomenik. Res, tistega na pokopališču sem že skrbno pripravil, zanj sem se milostno zaupal svojim prijateljem, a mimo nagrobnega kamna nisem prišel, kaj bi se grešnik šopiril po svetlih ulicah in se postavljaj na visoki piedestal, nikomur v veselje, mnogim v napotje.

Pa se zgodi, kar se je moralo zgoditi, ker je bilo tako odločeno od vekomaj. Tam nekje je društvo, katerega glavni namen je postavljati lepe klopi v parku, društveni namen pa dosega s prostovoljnimi prispevki vseh prijateljev lepih klopi in krasnega parka.

In tako so šli pozivi križem sveta in prifrčali tudi skozi moje okno. Treba bo dati, v teh težkih dneh, odriniti bo treba, saj je položnica že kar priložena in zraven je lepa.

Karlo Kocjančič
Fotoklub Ljubljana

Dolgočasna vožnja

prav lepa in še iskrena epistola... O Bog, kako si usmiljen: nakazati je treba malenkost, in samo malenkost, in postavijo ti klopico, in na njej se bo svetilo tvoje ime!

Vse preveč sreče na en mah! Kaj bi še tisto o častnem članstvu, kaj tisto o spomeniku na trgu ali prašni cesti, kaj bi tisto o spotiki in nadlegi... Vse lepše je v zelenju, tam, prav tam, kjer se sklanja rožni grm... Tam bo stala moja klopica, prav ob strani. Nad njo bodo svirali slavčki, preko nje pa se bosta poganjala kos in kosulja v stiski za novo življenje... Takole v mraku pa bosta prišla še fant in dekle po dolgem drevoredu: vse sta si že izpovedala, besed je bilo že dovolj, obljub in vsega, le duše naj še izpregovore. Tam, tam pod cvetočim grmom je klopica, moja klopica, kjer bosta pač sanjala o sreči, o sreči v majniški noči...

Minil bo maj, prišlo bo vroče poletje življenja, prišla bo jesen, pokrila bo vse trda zima, a klopica bo ostala pripravljena za novi maj, za novo mladost in novo življenje. Tisti napis bo pač obledel, škodoželjni šolarji bodo pač vrisali v trde deske svoje opazke, a klopica bo vendarle moja in moja mladost in moje življenje tudi, ko bo moje telo pokrivala že kruta zima.

Kako si usmiljen, dobri Bog, z menoj, nevrednikom! Vesele je izpreletelo moje srce, roka je sama zagrabila za pero in razlila srečo na papir, da jo vidi in prizna tudi oko. Zelena položnica sicer leži še tu zraven na mizi, pa kaj, saj je ni treba, namesto položnice bo opravil za tisto prelepo mesto pod cvetočim grmom honorar, honorar za vrste, ki so označile srečo in veselje mojega srca.

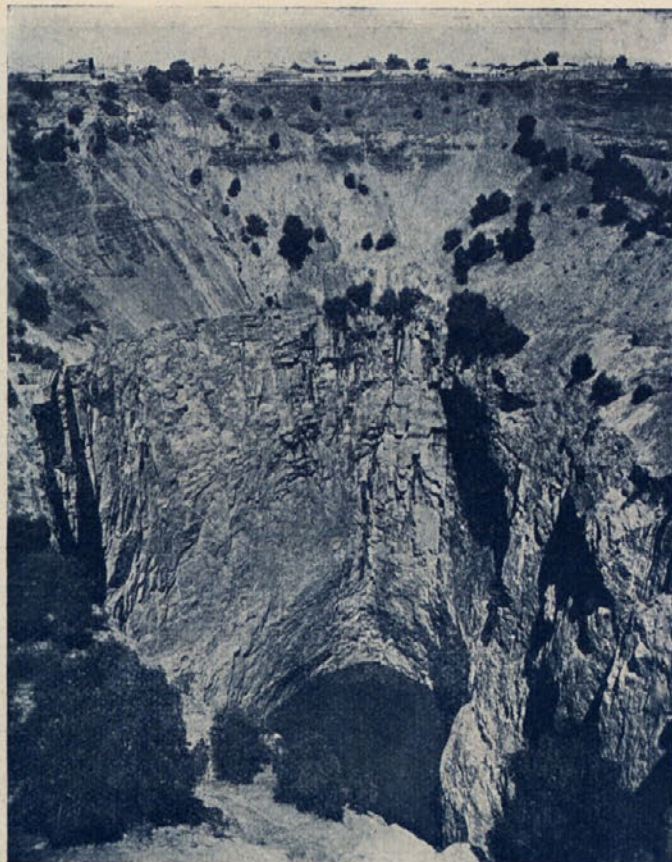
Dežela črncev ne ve za krizo

Južnoafriška unija, ki združuje štiri bivše države, in sicer Kapsko, Natal, Transvaal in svobodno oranjsko državo, ter upravlja kot poslanka Društva narodov tudi nekdanjo nemško Južnozpadno Afriko, je opora angleškega imperija na celini črncev. Razen sedmih milijonov črncev živi ondi samo dva milijona belokožcev, ki so pa naseljeni večinoma v velikih mestih Unije, v Johannesburgu, v Capetownu in v Praetoriji.

Do dandanašnjih dni velja južna Afrika za deželo zlata in diamantov. V resnici je pa poljedelstvo podlaga za gospodarski razvoj dežele. Južnoafriška volna zdaj na svetovnem trgu že veliko pomeni, prav tako sladkor in južno sadje. V rodovitnih pokrajinah severnega Transvaala goje pomaranče, limone, razne vrste čespej, breskve, marelice, smokve, ananase, jabolka, hruške in grozdje. Tu so zrasle velike tvornice za konzerviranje sadja, kolikor ga ne morejo svežega porabiti. Živinorejci so si uredili mlekarne in hladilnice, v katerih shranjujejo meso, ki je pripravljeno za izvoz v Evropo.

Na ozemlju Unije je dandanes že več ko 25.000 km železnic, več ko 60.000 km brzojavnih in 650.000 km telefonskih prog. Pet velikih oddajnih postaj in številni kabli vežejo te pokrajine z ostalim svetom. Vsaka važna železniška proga ima po več lastnih žitnic. Avtomobilske proge so dolge več ko 18.000 km in v vsej deželi je že 200.000 avtomobilov. Nič posebnega ni več, če ima črni kmetovalec svoj avto, ki ga dostikrat vodi njegova žena in s katerim spravlja pridelke s svoje farne do bližnjega mesta ali pa do železniške postaje.

Čeprav so politični in gospodarski nesporazumi med Angleži in Buri že malone čisto izginili, živijo črnci vendar ločeno od belokožcev. Na kmetih prebivajo črni poljedelski delavci v posebnih naseljih, po mestih pa v posebnih okrajih. Navada je, da se vozijo črnci na železnici, v avtobusih, v tramvaju in na ladji v posebnih oddelkih. Tudi po svoje

Velikanski zlati rudnik v Kimberleyu, ki je pa že izčrpan in opuščen.

posmrtno zveličanje hodijo črnci v posebne cerkve in celo večina strokovnih organizacij je razdeljena na belo in črno članstvo.

Domačini so jedro delavstva v industriji, ki se je ondi zadnja leta navzlic svetovni gospodarski stiski nenavadno razmahnila. Po ceni je v industriji vloženih v našem denarju okoli 17 milijard dinarjev, zaposlenih je pa v njej več ko 200.000 ljudi. V nekaterih panogah industrije je podjetnica država sama, ki pravkar gradi v Praetoriji velike jeklarne, ki bodo proizvajale po 150.000 ton jekla na leto. Številne

Značilna južnoafriška pokrajina v okolici Natala. Spredaj je nekoliko bornih kolib vasice Zulu.

Veliko trgovsko in industrijsko središče Unije je Johannesburg, katerega trgovski del mesta se prav nič ne razločuje od kateregakoli industrijskega mesta Evrope.

Domačini žive v svojih naselbinah še zmerom po svoje. Na sliki vidimo, kako oblačijo nevesto pred kolibo Zulujcev.

Nedaleč od Capetowna je kopališče Beach Huizenberg, ki ima eno najlepših obal na svetu. Seveda je to kopališče samo za belokožce.

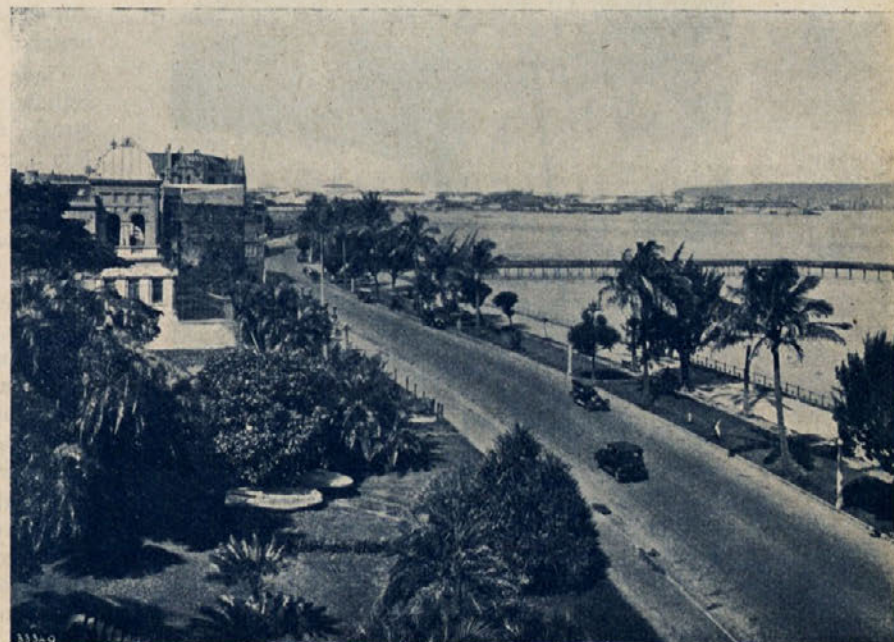
elektrarne, izmed katerih so nekatere tudi v Južni Rhodeziji, preskrbujejo ves rudarski okoliš s pogonsko in svetlobno energijo. Domača industrija bo polagoma čisto izrinila evropske in ameriške izdelke, pri čemer jo podpira tudi visoka carina. Zdaj se izplača na leto za več ko 20 milijonov liber mezd, medtem ko je bilo pred vojno izplačanih komaj za štiri milijone. Vsa vrednost industrijskih izdelkov je znašala pred vojno okoli 18 milijonov liber na leto, zdaj pa malone osemkrat toliko.

Angleška uprava skrbi seveda tudi za kulturne potrebe dežele, zlasti za potrebe belokožcev. Zanje je ustanovila vse polno šol, vseučilišč, gledališč, kinematografov, tiskarno in bolnic, medtem ko je ostalo črno prebivalstvo skoraj brez izpremembe na isti nizki stopnji kakor prej. Čeprav je podjetni duh Angležev, zlasti delovanje znamenitega Cecila Rhodesa, veliko pripomoglo, da se je ta dežela tako hitro razvila, imajo pri tem velik del zaslug nesporno tudi Buri, posebno v poljedelstvu. Ne da se pa seveda tajiti, da je šele razmah rudarstva, pridobivanje zlata in diamantov dal deželi mogočno izpodbudo h gospodarskemu razvoju. Zlato,

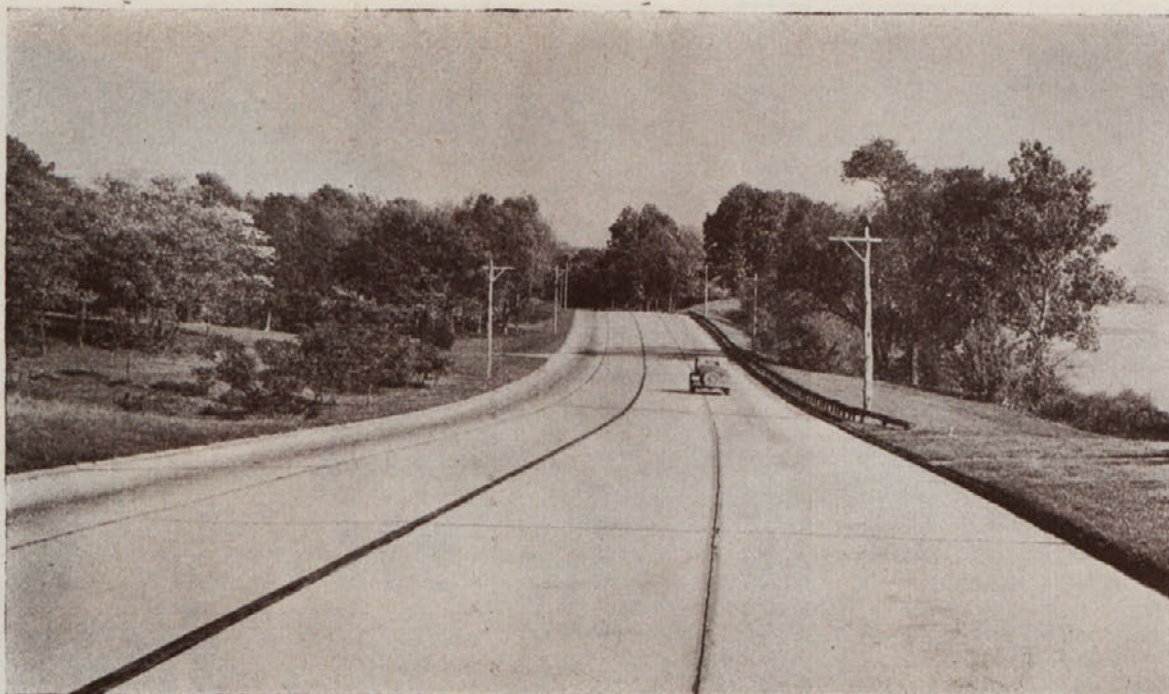
ki so ga kopali v rudniku Whitwaterstrandu, je izžarevalo sicer prepire in zavist, imelo je pa vendarle največ zaslug za to, da so se jele graditi po vsej deželi železnice in elektrarne. Prostrane pokrajine, kjer so se prej pasle zgolj črede domačinov, so se izpremenile v smotno obdelana polja, da na desetisoče farmarjev po malem bogati in se množi število belokožnih podjetnikov na afriških tleh. Temu je vzrok največ obilica zlata in rodovitna zemlja, ki jo je naklonila priroda južni Afriki. Vsem tem okoliščinam se je tudi zahvaliti, da živi danes ta dan na neprimerno višji stopnji kakor prej 10 milijonov ljudi tam, kjer je pred dvajsetimi leti živela komaj polovica teh prebivalcev v bedi in pomanjkanju.

Notranjost kolibe domačinov. Koliba je okrogla in prostorna, tako da imajo v njej prostora vsi številni rodbinski člani.

Obrežna cesta v Durbanu. Takšni so dolgi in široki obrežni pasovi v okolici mest in povsod, kjer prebivajo belokožci,

Lepe ceste Združenih držav so krive, da vozijo avtomobilisti po njih z divjo hitrostjo.

Smrtne nesreče na cestah

Dr. Rouček:

Združenih držav

Ameriška statistika zelo zgovorno kaže, da ugonobijo avtomobilske nesreče Združenim državam več ljudi, kakor jih je pobrala velika vojska Severa proti Jugu ali pa celo več kakor svetovna vojna. V svetovni vojni je padlo na francoskih bojiščih vsega petdeset tisoč Američanov, strojna kultura jih pa požre vsako leto dvakrat toliko.

Združene države imajo prav gotovo najboljše in najlepše ceste na svetu, pa tudi najboljše tipe avtomobilov. Navzlic temu so pa ti najboljši avtomobili na najlepših cestah leta

1936. pobili sto tisoč ljudi, malone deset milijonov so jih pa pohabili ali pa ranili. To je dokaz, da ugonobijo avtomobili v Ameriki vsako uro 11 ljudi, 1100 jih pa ranijo. Isto leto je bila ocenjena tudi škoda, ki so jo prizadejale avtomobilske nesreče, če računamo življenja in gradivo, na 3.450 milijonov dolarjev, to je skoraj toliko, kolikor znaša ves proračun Združenih držav. Izmed vseh bolezni sta le dve, rak in srčna napaka, ki uničita v Ameriki več življenj kakor avtomobili.

Vlade vseh držav Severne Amerike so zaradi teh razmer v velikih skrbih. Leto za letom postavljajo nove, vedno strožje zakone in žrtvujejo velikanske vsote, da se proučujejo avtomobilske nesreče; pa vse skupaj nič ne zaleže. Nesreče na cestah se navzlic temu vsako leto množe. Tudi ameriškim zavarovalnicam dela naraščajoče število žrtev velike preglavice, saj morajo svojem ponesrečencem izplačevati zmerom večje zneske.

V Ameriki imajo posebno ustanovo, to je «Svet za javno varnost», ki ima svoje člane po vseh kotih Združenih držav. Ta ustanova prav skrbno preiskuje statistiko avtomobilskih nesreč in proučuje, kako bi se dale omejiti. V njeni službi je 125 inženirjev, ki delujejo samo za javno varnost.

Kje pa tiče vzroki teh rekordnih smrtnih nesreč na ameriških ulicah in cestah?

Prvi vzrok je vedno hitrejši tempo ameriškega življenja in dejstvo, da so velika mesta prepolna ne samo ljudi, ampak tudi avtomobilov. Dandanes je že v vsakem večjem ameriškem mestu težko dobiti prostora za stajališče avtomobilov, zakaj po vseh ulicah kar mrgoli osebnih in tovornih avtomobilov. V ozkih ulicah se dostikrat prehitvajo in prepletajo zasebni avtomobili, taksiji, avtobusi, tramvaji in struje pešcev. Vsakemu se mudi, in prav nič čudnega ni, če se pripeti cela vrsta bolj ali manj pretresljivih nesreč.

Ta nesrečna vožnja se je končala pri deblu orjaškega drevesa.

Drugi vzrok je brezvestno ravnanje voznikov na križiščih. Ko privozi avtomobilist na križišče in vidi, da samogibno svetlobno znamenje pravkar ugašuje modro luč, ki pomeni prosto pot, in da se mora vsak hip pokazati rdeča luč, ki pravi «Stoj!», dá vozu polno brzino, da bi še ušel. Prav tako pa izkruša prehiteti svetlobno znamenje tudi avtomobilist v prečni ulici, in mrtveci se kopičijo na ameriških križiščih prav pod varnostnimi znamenji.

Tudi zastarelo ameriško zakonodajstvo ni čisto brez krivde pri avtomobilskih nesrečah. Vodilne avtomobilske tvrdke oglašajo dan za dnem, da se z njih motorji lahko doseže hitrost 80 do 120 km na uro. V večini ameriških držav je pa največja dovoljena hitrost samo 30 km v mestu in 60 do 80 km na odprti cesti. Pri dandanašnji hitrosti avtomobilov se pa seveda nihče ne zmeni za te «zastarele» predpise. Če se pa vendarle še po njih ravna, mu je kaj kmalu žal, zakaj drugi kršilci zakonov se zaletе vanj od odzadaj in mu pokončajo voz, zdravje ali pa celo življenje.

Kakor kaže statistika, je med avtomobilisti veliko takih, ki telesno ali duševno niso sposobni, da bi vodili avtomobil. Ali slabo vidijo ali imajo pa slabe živce, da jih vsaka malenkost spravi iz ravnovesja in potem ne vedo, kaj delajo. Največji strah ameriških cest so mladeniči in dekleta med 14. in 24. letom. Zraven njih so v galeriji avtomobilskih zločincev zaljubljeni, ki imajo oči povsod drugje, samo ne na cesti, in kaj radi spuščajo iz rok vodilo. Velikega odstotka nesreč so seveda krivi tudi pijanci. Še tako drakonično zakonodajstvo tu nič ne pomaga. Tako plača na primer v New Yorku pijanec, ki ga zalotijo za vodilom, 250 dolarjev kazni ali ga pa zapro za tri mesece. Kogar trikrat zalotijo pijanega, izgubi za zmerom šofersko dovoljenje in pravico do življenjske zavarovalnine.

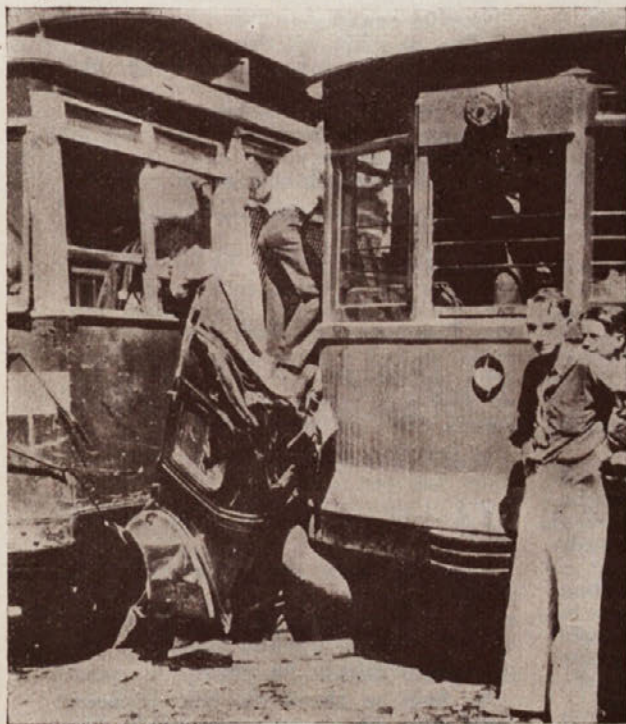
Rekordne nesreče na ameriških cestah imajo pa tudi svoje zanimivo psihološko in sociološko ozadje. Človek, ki živi normalno, pride neprestano v dotiko z ljudmi, ki jih pozna in kateri poznajo njega. Tako nastane med njimi nekakšna odgovornost. V takšnih okoliščinah vsakdo dobro premisli, preden napravi kakšno neumnost, ker dobro ve, da ga bodo njegovi znanci kritizirali in sodili. Te vzajemne sodbe v dan-

Naša slika kaže, da ne manjka pri teh številnih nesrečah tudi smešnih prizorov, saj se je nesreča zgodila prav pred pogrebno zavodom.

današnji Ameriki ni. Ondi se ljudje v velikih mestih sploh ne poznajo. Poprečni Američan pa veliko potuje ter vidi povsod nove obraze, o katerih ve, da jih ne bo nikdar več srečal. Ko sede takšen človek v avtomobil, je prav zato brezobziren, ker sam nikogar ne pozna in ker ve, da tudi njega nihče ne pozna. Moč motorja, ki jo ima v oblasti, mu še stopnjuje samozavest, od katere je do preziranja vseh drugih ljudi samo še korak. Že sama misel, da bi ga tuj avto utegnil prehiteti, mu je neznosna.

Na cestah in ulicah Jandanašnje Amerike je vojna, pomotorjena vojna sodobne civilizacije. Njene žrtve so že v miru ogromne. Kaj šele, ko bi...?

Ta kos brezobličnega železja je ostal od avtomobila, ki je zašel med dva voza električne železnice. Od potnikov seveda tudi ni kaj več ostalo.

Ker je šofer voz prehitro zavrl, je avtomobil na mokrem tlaku spodrsnil, se zaletel v brzojavni drog in treščil ob hišo.

POKORA

ride ura, ko se mora vsakdo, ki se je bil kdaj kakorkoli izpozabil, za svoj greh spokoriti.

Ne da se trditi, da bi bilo mogoče uiti kazni. Tista ura pride. Ura, ko se vse okoli človeka pogrezne v nič, ko ostane čisto sam na svetu, samo njegova nesreča ostane zvesto ob njem. To je ura, ko bi se oprijel vsake bilke in se ji v svojem obupu ves zaupal.

Bil sem že tako daleč.

Nabil sem samokres, ga spravil v predal in prosil ženo, naj pride k meni v sobo.

Padel sem prednjo, jo objel okrog kolen in zaihtel:

«Zdaj je vse pri kraju...»

Nisem porabil dosti besed, da sem ji pojasnil svoj obupni položaj. Česar ni vedela, je slutila.

V zadnjem času sem lahkomišlno živel, v zadnjem času sem blazno razmetaval denar. Že nekaj tednov sva se komaj kdaj pa kdaj malo porazgovorila. «Ali si igral?» je vprašala.

Glas ji je rahlo trepetal. Kakor strah in obenem odsev tiste ljubezni, ki je nekdanj gorela zame v njenem srcu.

Daleč je bil ta čas. Preteklost je umrla.

«Da, igral sem», sem priznal. «S tujim denarjem. Zdaj me bodo zaprli.»

«Koliko je?» je vprašala.

Povedal sem številko in ogromnemu znesku pristavil blazno, brezupno vprašanje:

«Ali me lahko rešiš?»

Samo nekdo je bil na svetu, ki bi mi bil lahko pomagal. In čeprav nisem nič rekel, je morala precej vedeti, kaj mislim.

Sram, ki ga je izdajal moj glas, ji je povedal vse. Še večji od mojega sramu pa je bil moj strah. Usmiljenja vreden strah, da bi bil ob svojo prostost, ob svoje življenje.

«Vstani,» je rekla hladno, «in počakaj!»

Odšla je. Ostal sem sam in sem čakal.

Čakal sem s pripravljenim revolverjem v predalu več ur.

Potem se je vrnila.

In je položila denar na mizo.

V meni se je podrla vse, da sem se razjokal kakor otrok.

Ona pa je molčala in me pustila samega.

Spoznal sem, da sem rešen in da je vendarle vse izgubljeno.

Rešil sem svoje življenje in izgubil ženo. Kaj naj bi zdaj z življenjem počel?

Leden mir me je prevzel. Revolver je bil še vedno v predalu. Vzel sem ga in ga spravil v žep.

Eno samo pot sem imel še.

Odšel sem na Henrikov dom. Dobil sem ga takoj. Sprejel me je resno in zelo prijazno. Temu sem se začudil.

Ali se tako sprejema prijatelj, ki si ga pravkar uničil?

Brez vsakega uvoda in brez ovinkov sem mu rekel:

«Henrik, pravičen si. Nekdanj sem ti vzel človeka, ki si ga ljubil. Jaz sam pa tega človeka nisem bil vreden. Danes sem ga po pravici spet izgubil. Zdaj je torej tvoj.»

Henrik se ni genil.

«Praviš, tvoj je». Ali pa smeš razpolagati z njo?»

Vprašanje me je zmedlo.

«Ne», sem zajeceljal. «To ne. Toda zdaj nimam več pravice, da bi jo smel navezovati nase.»

«In misliš, da imam zdaj jaz to pravico?»

«Da.»

«Ker sem dal denar, ki me je tvoja žena zanj prosila?»

«Da.»

Henrik se je nasmehnil. Žalostno, kar pomilovalno me je pogledal.

«Zmeden si, prijatelj, zmeden in ne moreš še prav trezno razsojati. Mar se ti ne zdi, da je prav ta denar, ki sem ji ga dal, tisto, kar mi je za vse čase zaprlo pot do nje? Mar je tvoja žena stvar, ki se da kupiti?»

Iznova se je nasmehnil, zdaj je bil njegov pogled že skoraj kakor graja.

«Ne, ko bi si nameraval prisvojiti tvojo ženo, bi bil moral drugače ravnati. Potem bi moral pač reči: Ljuba moja, denarja ti res ne morem dati, ker ga sam potrebujem. Rad bi si ustvaril dom, oženil bi se rad, in moja žena boš ti. Čakal sem dovolj dolgo. Zdaj boš

menda kmalu vdova, potem morda izpolniš obljubo, ki si mi jo bila dala pred sedmimi leti... Mar ne bi bilo treba tako govoriti? Kaj praviš?»

Stemnilo se mi je pred očmi in nenadoma sem se začutil tako slabega, da nisem mogel več stati.

«Da...» sem odgovoril, «toda zakaj nisi potem napravil tako? Zakaj si mi dal ta denar?»

«Tebi? Nisem ga dal tebi. Tvoji ženi sem ga dal. Ne tebi.»

«In zakaj njej?»

«Ker... ker mi je še vedno nekaj do nje...»

«Ker...?»

«Da. Ker sem hotel nekomu, ki mi je drag, napraviti uslugo, nekaj dobrega, najbolje, kar bi mu ob tej uri mogel storiti... Videl sem, da bi bila njena poguba, ko bi te videla, da na tak način — umiraš. Zato sem te rešil. Zaradi nje, ki te ljubi. Samo tebe...»

«Mene?»

«Tebe, samo tebe.»

Nenadoma je postalo mučno tiho. Tina, kakor globoko, negibno morje. In v tej neizmerni globini se je potopilo staro sovraštvo, ki je bilo že tako dolgo med nama. Pogreznilo se je kakor od nevidne roke in je umrlo...

Zgrabil sem Henrika za roko. Reči nisem mogel nobene besede.

Smehljaj se je. Vedel me je k vratom.

«Domov pojdi zdaj in spi, spi! Ves razburjen si, umiri se in lezi! Vse bo spet drugače. Potem se pogovoriva.»

Pozno je že bilo, ko sem se vrnil. Ni me čakala. Legel sem in sem spal mirno in dolgo.

Ko sem se prebudil, sem bil nov človek. Svet je dobil drugačno obliko, vse ljudi sem videl v drugačni luči.

Nenavadno svetlo dan je bil, nenavadno svetlo je bilo tudi v meni. Toplo mi je bilo pri srcu, nisem vedel, kaj bi. Poiskal sem svojo ženo. Našel sem jo in jo poljubil.

Ni se branila.

Ali je mar čutila, da sem postal drug?

«Pri Henriku sem bil», sem dejal. «Spravila sva se.»

«Da», je rekla, nič drugega.

Vzel sem njeno glavo med svoje roke in ji gledal v oči.

«In zdaj naj bo spet lepo. Kajne? To ti hočem zdaj napraviti.»

Poljubila me je.

Po dolgih tednih spet prvič.

UMETNIK

islil sem, da sem velikodušen. Zato ker ne grem nikdar mimo berača, ne da bi mu kaj malega podaril. Vsako nedeljo žrtvujem nekaj siromakom svoje župnije in usmiljene sestre še niso nikdar zaman potrkale pri meni. Včasih sem jim dajal po pet frankov, zdaj pa, odkar stanujem v

šestem nadstropju, jim dajem po deset. Nič mi ni žal za to, čeprav so se prej prav tako od srca zahvaljevale.

*

Toda prav pred kratkim sem imel priliko, da sem se poglobil vase.

Bil sem v nekem salonu. Videl sem, kako je mlado dekle ljubko in nevsi-ljivo ponujalo košati dami srečo za tombolo v dobrodelnice namene. Dama pa jo je zviška zavrnila:

«Hvala, gospodična, imam svojih revčkov dovolj.»

Potemtakem so ubožci na svetu, ki so osebna lastnina te dame. Srečni berači! Bog ve, ali znajo prav ceniti svoj položaj. Upam, da odklonijo vsako podporo, ki ne prihaja od te dame.

In kako srečna je tudi ona sama! Ima svojo vilo, svoj avto in svojo biserno ogrlico. In ima tudi svoje berače! Zdaj šele je njeno bogastvo popolno.

Koliko velikodušnejša je od mene!

Tudi jaz hočem svojega ubožca!

Ne več ubožcev. Ne. Tega vendarle nisem vreden.

Prave dobrotelčnosti se človek šele polagoma privadi. Enega samega svo-

jega ubožca za začetek. To bo čisto dovolj. Seveda le tedaj, če bom jaz njemu dovolj. Toda jaz mu moram biti vse. Popolnoma ga bom preskrbel. In on bo govoril o meni samo z besedami: «Moj dobrotnik!» Če sprejema darove od vsakogar, potem ni več moj ubožec, ampak čisto navaden berač.

In beraštvo je sramota.

*

Kako pa si človek dobi takega ubožca?

Vem, na tisoče jih je. Seveda. Celo posebne pisarne so za to, da obžalovanja vredne ljudi, ki nimajo svojih ubogih, zalagajo s takim blagom in jim potrebne pošiljajo na dom.

Ne bom se obrnil na tako pisarno. Našel bom čisto neznanega reveža, reveža, čigar stisko bom sam odkril in spoznal, kratko malo reveža, ki mu je človeška dobrota še čisto neznana reč.

Nazadnje pa tudi ne morem dati v časopisje oglasa: Išče se revež. Saj reveži vendar ne čitajo časopisov.

*

Nekaj nenavadnega se mi je pripetilo. Pozabil sem pripomniti, da sem prijatelj zbirke. Imam vse polno kipov, knjig, slik, avtogramov itd. Preteklo leto sem zaupal eno svojih slik nekemu umetniku, da bi jo malo popravil. Zabrskati je bilo treba nekaj malenkosti in nekaj majhnih luknjic, ki so se v teku časa pokazale na platnu. Gospod Cousin je obljubil, da bo vse to dobro in hitro popravil. Včeraj pa sem dobil kuverto z vijoličastim listkom, kateremu je bilo priloženo tole pisanje:

Spoštovani gospod!

Ko boste čitali to pismo, bom jaz že mrtev.

Prilagam zastavni listek Vaše slike, ki sem jo bil zastavil. Tistih trideset frankov, ki jih boste morali plačati, naj bo pa honorar za delo, ki sem ga imel s popravilom.

Treba je, da izginem s sveta.

Sprejmite, spoštovani gospod, poleg mojega najiskrenejšega opravičila tudi moje poslednje pozdrave!

Cousin.

Bilo je ob sedmih zvečer. Tekel sem v Rue St. André des Arts. Brez sape sem pridiral po brezkončnih stopnicah na vrh in potrkal na vrata. Nič odgovora.

Vstopil sem. Vonj po plinu. Odprl sem okna. Cousin je ležal že nezavesten na postelji. Mučil sem se z njim, da bi ga spravil k zavesti. Nazadnje se mi je posrečilo, da sem ga zbudil.

«Zakaj ste se pa hoteli končati?»

«Brez denarja sem.»

«Brez denarja?»

«In brez naročil. Mojih slik sploh nihče ne kupi.»

«Ali slikate?»

Pokazal je po sobi. Ob steni, po tleh, povsod polno slik, skic in nedokončanih študij. Čisto dobre reči vmes.

Povabil sem ga na večerjo v restavrant. Pila sva šampanjca. Potem sem ga spremil domov.

«Cousin, nadarjeni ste. Tu je tisoč frankov. Delajte! In sploh se zanesite name: jaz bom skrbel za vas.»

In sem šel ves srečen domov. Zdaj imam svojega ubožca.

O moj ubožec! Moj ljubi ubožec! Kako lepo bo zdaj zaradi tebe moje življenje.

*

Spet sem ga poiskal.

«No?»

Ni delal. Nič ni naredil. Njegovo stanovanje je bilo mračno. Stanovalec, ki tu živi, se lahko uveljavi samo v pravem ateljeju.

In jaz tega nisem pomislil! Kakšna neumnost! Od jutri dalje naj ima svoj lastni atelje! Moj ubogi prijatelj! Tvojemu geniju naj bo čim udobneje. Tvoj mecen hočem biti!

*

Že mesec dni stanuje Cousin v Rue de l'Arbre-Sée. Njegov atelje, ki dobiva potrebno svetlobo skozi stekleno streho, je opremljen z divani, fotelji in stojali. Vse je okusno in udobno urejeno. Široko okno čez ves kot nudi krasen razgled na pariške strehe. Na vse strehe. Na Louvre, na mestno hišo, na Théâtre Sarah Bernhardt. Užitek za vsakega slikarja.

Še ni začel z delom. Prav ima. Najprej naj si odpočije in opomore. Sadovi umetnika se ne dajo izsiliti. Samo v miru se lahko rode.

Poleg tega potrebuje denarja za morede.

Dal sem mu tisoč frankov.

*

Srečal sem svojega umetnika. V majhni kavarni na Montmartreu. Sedel je na klopi, okrog njega pa cel trop deklet. Pili so. Stopil sem k njemu. Z žarečimi očmi se je Cousin nagnil k meni:

«Svoj objekt študiram. Nekaj čisto realističnega in močnega, nekaj silnega mora nastati! Vse pregrehe velemesta...»

Poslovil sem se, da bi ga ne motil. Nekoliko neprijetno mi je bilo, da me je videl na takem nerodnem kraju. Lahko bi me imel za neresnega človeka. Takle velik umetnik!

*

Zdaj že tri dni trkam pri njem v ateljeju.

Zaman.

Lahko bi si mislil, da mu roje spet samomorilne misli po glavi. Toda šele pred kratkim sem mu dal spet tisoč frankov.

Povprašal sem pri hišniku.

«Gospod Cousin se je odpeljal v Alpe. Nekaj je govoril o Švici.»

To mi je pojasnilo vse. V teh čudovito lepih krajih bo užival prebujeno naravo in opazoval pomlad, kako bo počasi lezla iz doline na zasnežena pobočja večnobelih gora. Čudovite slike bodo to!

Toda pregrehe velemesta?...

Ah! Najbrže stvari še ni dovolj preštudiral. Čudovit človek. Rajši ne ustvarja nič, kakor da bi ustvaril kaj slabega.

Genij mora biti prost.

*

Pismo s Cousinovo pisavo na ovitku.

Celo v tem skritem kotičku med gorami misli name. Zelo hvaležen mi je. To je lepo!

Mudi se mi. Zvečer bom odprl njegovo pismo.

*

V pismu me je prosil, naj mu brzojavno nakažem denar.

Hoteli so tako dragi. In gotovo je začutil potrebo po majhnih potovanjih po bližnji okolici.

Najprej sem mu hotel poslati samo osem sto frankov. Toda zardel sem, ko sem se zavedel, kako malenkosten sem hotel postati. Zakaj ta številka? Menda vendar ne bom začel nenadoma skopariti! Znesek sem torej zaokrožil spet na tisoč.

Zakaj sem se sploh pomišljal?

*

Dva meseca nisem nič čul o Cousinu. To je dobro znamenje. Zdaj brez dvoma dela.

Slučajno sem zašel v Rue de l'Arbre-Sée, pa sem stopil k njemu v atelje. Ves žareč mi je prišel odpirat. Prej ta dan se je bil vrnil.

«No, kje so slike?»

Potrkal se je po čelu.

«Tukaj!»

Osupnil sem.

«Nisem zapravljaj časa,» me je tolažil, «z odprtimi očmi sem iskal dojmov. Ah, kakšna luč, kakšne barve! Ko bi vi mogli to videti!»

«Upam, da jih bom po vaši zaslugi kmalu videl!»

«Drugo leto. S svojo paletto se spet vrnem tja. To pot nisem imel ničesar s seboj, da bi ne padel v izkušnjava.»

Pomel je roke:

«Zelo sem zadovoljen. Krasno študijsko potovanje.»

Nisem si mogel kaj, da bi ne povprašal po zamišljenih pregrehah velemesta. Zviška se je nasmehljaj.

«Ne, ne...! To je vendar že davno vse mimo mene.»

Cousin je pri meni zajtrkoval. Po jedi je vzel cigaro in vodil sem ga po svoji galeriji.

Ponosen sem nanjo. Že moj oče je začel z zbiranjem. Jaz pa sem nadaljeval. Za precejšen denar se mi je posrečilo odkupiti nekaj dragocenosti, ki so bile namenjene za transport v Ameriko. Prav vesel sem bil, da sem jih ohranil Evropi.

Cousin si je ogledoval.

Turner, Romney, Hubert Robert, Manet, Degas, Denoir, Sisley...

Opazoval sem ga. Ker ni rekel nobene, sem ga vprašujoče pogledal.

«No?»

«Prav lepo,» je rekel kratko.

*

Kdaj bom tako srečen, da se bo pridružila moji zbirki prva Cousinova slika?

To ga povprašam vsak teden po nekajkrat, toda prav previdno.

«Le potrpite! Samo malo potrpite!» odgovarja vedno.

In jaz začnem kaj drugega iz samega strahu, da bi ga ne užalil.

*

Victoria!

Cousin je navsezadnje vendarle začel delati!

Že sem obupaval nad njim.

Sredi svojega ateljeja je postavil stojalo in na njem se blešči snežnobelo platno.

Zdaj mora biti Cousin sam. Prosil me je, naj pogledam pri njem čez kakih štirinajst dni. Potem bom pa videl!

*

Mrak petnajstega dne me je zajel pred njegovimi vrati.

Platno je bilo tam.

Še vedno deviško in neomadeževano. Cousin se je razvnel:

«To pot bo pa zares! Vse drugo je v redu, toda ni bilo nič pravega. Pre-nagil sem se... Tako nezadovoljen sem bil sam s seboj, da sem tri dni ležal v postelji! Ah, kakšno trpljenje! Vse samo zaradi te slike! Niti misliti si ne morete...!»

«Toda kljub temu bi jo rad videl!»

«Že davno sem jo sežgal! Da bi kaj takega hranil? Nikdar! Slabih slik ne maram gledati, svojih lastnih pa še celo ne!»

Žalosten sem ga torej spet s praznimi rokami zapustil.

*

Cousin je največje razočaranje mojega življenja.

Zazdelo se mi je, da je len. In napake mojih prijateljev me veliko bolj v živo zadenejo kakor moje lastne.

S svojo zmožnostjo in mojo pomočjo! Ko bi le hotel!

Vztrajal sem in ga pustil, da je dolgo čakal na denar, ki ga je hotel imeti. Toda ne predolgo. Maščevanje mi je od sile neznosen pojem.

Ko bi mu prišlo na misel in bi si poiskal drugega mecena?

*

Sluga mi je javil Cousina. Že od daleč mi je zaklical:

«Je že tako daleč!»

«Kaj je z umetnino?»

Stresel je z rameni.

«Za to ne gre. Oženiti se mislim.»

«S čim?»

«Slikarica, kakor jaz.»

«Ne prašam vas, s kom se ženite, ampak s čim se ženite. Odkod boste vzeli denar, od česa mislite živeti?»

«No... vaša dobrotljivost...»

O ne! Moje dobrrote je zdaj konec. Naravnost v obraz sem mu povedal to žalostno novico.

Poizkušal me je omečiti.

«Za mojo srečo gre...»

«Kaj mi mar vaša sreča! Čemu naj bi jaz skrbel za vašo srečo, če je vam moja tako malo pri sreču.»

Zgrabila me je jeza.

Prijel sem ga za ramena, ga potisnil k vratom in nekajkrat zaklel.

Vrgel sem ga ven. Ven sem ga vrgel.

*

Izgubil sem svojega ubožca, neprestano mislim nanj. In ta misel me ovira, da si ne preskrbim naslednika.

In zdaj obžalujem. Ni bilo prav, da sem bil tako brutalen in surov z njim. Ampak zakaj ni vsaj malo dobre volje pokazal?

Pomiril bi se, ko bi videl katero njegovo sliko pri kakem trgovcu ali prodajalcu.

*

Cousin, prijatelj moj, zdaj si oženjen.

Zdaj boš morda vendarle pričel delati, saj imaš zdaj vendar vse, kar ti je bilo še treba do popolne nesreče.

Ralph Dont:

ONA

irkus «Majestic» je prišel v neki mlačni junijski noči. Spremljala ga je kopica kričečih otrok, ki ga je že od daleč opazila na poti. In kmalu nato so začeli moški in ženske postavljati šotor. Bilo

je samo siromašno, zakrpano platno in pod njim so razstavili majave klopi. Ko so na hitro postavili ta «raj», so se razbežali po trgu. Tam so z glasnim kričanjem in s hripavo trobento sporočili svoj prihod in naznanili za zvečer razkošno predstavo. Potem so si nadeli nekakšne zmašene, pisane cunje, in predstava bi se bila morala začeti.

V tej Bogu za hrblom ležeči vasi sem se mudil že skoraj mesec dni. Moje slikarsko stojalo je bilo že pokrito z belim prahom, toda navdahnjenja od nikoder nisem mogel dobiti. Bilo je na kmetih in sam sem bil kakor kmet. Ko je prišla noč, sem se umaknil z drugimi vred na dišeče senke, da ubežim otožni, dolgi noči v ravnini, polni neznane melanholije.

Približal sem se šotoru, ki ga je osvetljevala žarka karbidna svetilka. Že v tej migljajoči svetlobi sem lahko spoznal, da mi večer ne bo prinesel ničesar novega, še manj pa obljubljenega razvedrila. Tudi kmetje, ki so se v kopicah zbrali okoli cirkusa, so s prezirljivimi pogledi poznavalcev merili tri majhne, drobne opice v kletki, ki so bile tako lene, kakor bi hotele zdaj poginiti.

Ko je bilo vse za predstavo pripravljeno, je debela blagajničarka s trdimi, rumenimi lasmi, ki so bili prav podobni slamam, začela kričati in vabiti zbrane ljudi med glasovi valčka, ki ga igrajo vsi evropski potujoči cirkusi:

«Pozor, gospoda, pozor! Izjemno bo nocoj slavnj cirkus «Majestic», ki je znan po največjih evropskih prestolnicah, znižal svoje cene in boste lahko za deset dinarjev gledali razkošen spored, ki so se mu čudile mestne množice. Za deset dinarjev boste lahko videli neprekosljivo umetnico in krotilko Moano v kletki leva, ki so ga ujeli v nubijski puščavi!»

Videl sem, kako so se vrste kmetov okoli mene zredčile. Vsi so bolj cenili svoj denar kakor neprekosljivo krotilko. Ta pa je stala ob strani in držala v rokah bronasto skodelico, pokrito z rdečim baržunom. Bila je gibčno dekle z otroškim obrazom, samo njene temne, divje zenice so sovražno merile kmete,

ki so odhajali. Takoj me je privlekel ta pogled. Kje sem ga že nekoč videl? Nekaj trenutkov nato sem že sedel v prvi klopi pred počesanimi dresiranimi psi, ki so imeli v svoji smešno zglačeni dlaki zelene svilene trakove, okoli vratu pa kraguljčke. Da, spomnil sem se. Dobro sem si ohranil v spominu te čudne oči. To so bili oči Judite iz galerije v Rimu. Čista in strašna v svoji maščevalni goloti stoji mlada žena in drži v neznanih rokah krvavo glavo. Kako obupno zmagovalstvo je bleščalo v njenih temnih zenicah. In take divje, otožne oči ima tudi ona...

Moana bi bila s svojim delom razočarala vse ljubitelje klasičnega krotčenja. Toda kaj je to mene brigalo! Gorel sem od vznemirjenja. Navdušen sem bil. Naposled mi je iznenada prišlo navdahnjenje, ki sem ga že tako dolgo iskal. Imel sem svoj model. Sveti žar navdahnjenja me je prevzel pod plesnivim platnom siromašnega potujočega cirkusa.

S šumečim bankovcem sem pomiril pohlep sorodnikov male krotiteljice. In vsak dan od tistega večera dalje sem sedel pred svojim stojalom s čopičem v roki. Mala krotilka, ki je bila model. Delal sem z mrzlično radostjo in nisem niti opazil, kako se okoli mene pridrušeno smukajo cirkuski klovni in se norčujejo iz mene, neumnega čudaka, ki prenaša za lep denar sliko njihove tovarišice na platno. Spočasnimi črtami čopiča je postajalo lice živo, dobivalo je svojo prirodno svežost. S kratkimi, izprva boječimi besedami, potem pa z dolgo, odkritosrčno izpovedjo se mi je razodela izmučena duša. Naporno delo v cirkusu. Lakota. Udarci in poniževanja... Potem sramežljivo priznanje mladosti, ki se zbuja, o ljubezni med živalmi, o njihovi živalski, preprosti sreči, ki je nihče ne moti. In živali imajo prav, da v miru jedo, da se v miru parijo. A uboga cirkuska deklica ni imela od rojstva niti ure, da bi bila srečna. Kmalu se bo omožila z visokim, rdečelasim človekom, ki vodi cirkus. Ne ljubi ga in ne sovraži. Nič!

Vse njeno življenje je bilo v tem, da je kuhala za moške in za živali. Časih so po predstavah prihajali tudi gospodje in ji pravili, da je lepa. Kmalu bo imela dvajset let... Toda kaj bi bilo potem? Čuti, da bi bilo zelo slabo. Počasi je padal večer. Ljudje iz cirkusa so zajezdili nerodne konje. V daljavi se je slišalo razbijanje po glasbilih. Glušeči krik in topotanje kopit sta se izgubila na vasi. To je bil vsakdanji «večerni izprehod», s katerim so hoteli prepričati skope kmete, da deset dinarjev nikakor ni preveč za razkošni spored.

Ostala sva spet sama... Tedaj me je Moana brez besed prišla za roko in me odvedla pod šotor.

«Zaprite oči!» mi je velela. Ubogal sem jo.

Ko sem jih spet odprl, je stala mala krotilka pred mano gola. Mislil sem, da bom izgubil zavest od začudenja in — morda od sreče. Telo, ki je bilo za njeno mladost morda nekoliko premočno, je imelo trdne mišice kakor moški in bilo je dovršeno skladno. Moana je spustila roke v bok in ni skušala sramežljivo skriti svoje žarke mladosti.

Kričanje opic me je predramilo. Surovi vonj živalskega potu me je oamnil. Dušil sem se. In hkratu je začel tudi stari, slepi lev rjoveti.

«Molči!» je kriknila Moana. Potem se je obrnila k meni in mi rekla nežno, kakor bi tešila otroka: «Ne boj se! Samo mene pozna in nikoli mi še ni storil nič hudega. Nikoli se me ne bo dotaknil.»

Ko je to rekla, je iztegnila roke in dejala pridrušeno: «Pridi!»

Vroč dih naju je zajel. Lev je upiral svoj vlažni nos v rešetko, in zdelo se mi je, kakor bi naju gledal s svojimi mrtvimi zenicami. In slišala sva, kako se v njegovih močnih prsih trga obupen stok. Lev je stokal od ljubosumnosti in zavisti...

*

Cirkus «Majestic» je odpotoval drugo jutro ob zori. Ko sem prišel na kraj, kjer je taboril, sem še našel sledove kolov, s katerimi je bil šotor pribit v tla, in kolobarje pepela tam, kjer je Moana kuhala v minilih dneh.

Teden dni nato je nekdo prinesel vest, da je lev med predstavo z močnim zamahom svoje šape raztrgal prsi Moane, svoje neprekosljive krotilke. Moana je hudo trpela, preden je izdihnila. Dolgi, rdečelasli možak, ki je bil določen za Moaninega moža, je starega leva ubil. Dvanajst strelcev je bilo treba, da mu je vzel življenje. Hrabro je umrl ta lev. Slika, ki sem jo napravil po tej novici v neki obupni besnosti, mi je prinesla prvo nagrado.

Nagrada — meni — morilecu!

*

Hoteli so kupiti to sliko in ponujali so mi ogromne vsote zanj. Toda nisem mogel prodati svoje «Device v levovih krempljih». Nikoli je ne bom dal od sebe, ne morem je dati...

Zmerom me bo gledala, zvečer v somraku moje delavnice, z velikimi, temnimi zenicami, polnimi očitanja, ki še zmerom ne morejo doumeti vsega...

Potrpežljivo bom čakal, da mi te oči odpuste. Kako dolgo bom moral še nositi v srcu svoje kesanje?

Adolf Vizjak
Fotoklub Ljubljana

Otroški akt

E. O.:

MISIJONAR BERNARD

Misionarji reda San Vincente v Bogoti, glavnem mestu Kolumbije, so bili zelo vznemirjeni. Njih najmlajši in najljubši brat Bernard je postal zadnji čas otožen in njegov ljubeznivi smehljaj, ki je bil kakor sončen žarek v mračnem samostanu, je izginil z njegovih ustnic. Zaman so skušali zvedeti vzrok te izpremembe. Na vsa vprašanja je odgovarjal izmikljivo, nič več se ni rad mudil v družbi kakor prej in ves prosti čas je prebil v kapeli in molil.

Slednjič je predstojnik sklenil, da ga pokliče v svojo celico. Toda brat Bernard je vztrajal pri svoji trditvi, da mu ni nič. Predstojnik je neverjetno zmajeval z glavo:

«Ne, brat Bernard, ne verjamem. Nekaj pred nami skrivaš, in to ni prav. Dobro veš, da smo ti vsi naklonjeni in bi ti radi pomagali iz tvojih duševnih težav. Zaupaj se mi, in spet bo vse dobro.»

Brat Bernard je povsili glavo in skoraj šepetal:

«Motiš se, brat Prokop, nič mi ni.»

Pri teh besedah se je stresel. To je bila njegova prva laž v dveh letih, odkar je prišel v samostan. Moral se je premagovati, da ni padel pred predstojnikom na kolena in se mu izpovedal.

Izkušeno oko predstojnika ni prezrlo te ganjenosti.

«Žalosten sem, brat Bernard. Ne govoriš resnice. Bog ti odpusti!»

Brat Bernard je odšel in glava s težkimi mislimi se mu je še bolj povsila. Ko je prišel v svojo celico, je pokleknil, toda usta so mu šepetala molitve samo mehanično. Srce in misli so bile daleč...

Nekako pred pol letom je šel prvič na misijon z bratom Hieronimom v oddaljeno indijansko naselbino. Skoraj dva dni sta jahala po divji, a lepi pokrajini. Brata Hieronima so Indijanci prijateljsko sprejeli in otroci so veselo skakali okrog njega. Saj jim je zmeraj prinašal ne le svete podobice, temveč tudi slaščice in igrače. Novega prišleca so gledali spočetka vsi nezaupljivo, toda kmalu so se sprijaznili z njim.

Proti večeru se je zbrala vsa naselbina na bližnji seči, ki so jo obdajala stoletna drevesa. Posedli so v majhnih gručah okrog ognjev, na katerih se je peklo meso. Oba gosta sta sedela v častnem krogu starejših mož, ko so žene, mladina in deca sedeli v bližini.

Brat Hieronim, ki se je v dolgih letih naučil njih jezika, se je živahno pogovarjal s svojimi gostitelji, brat Bernard pa je mogel le zdaj pa zdaj kaj reči; zakaj čeprav se je že dalje časa učil pri bratu Hieronimu indijanskega narečja, se še ni mogel neprisiljeno razgovarjati. Vzlic temu pa se je počutil med primitivnimi gostitelji prav dobro. Nenadno se mu je zazdelo, da upira nekdo pogled vanj. Ozrl se je, tja in njegov pogled se je srečal z velikimi črnimi očmi mlade, vitke Indijanke z nežnim okroglim obrazom in s kratkimi, gostimi črnimi lasmi.

V zadregi se je obrnil proč in srce mu je čudno tolklo. Bil je vznemirjen in trudil se je, da bi kar najpazljiveje poslušal pogovor svojih sosedov. Čez nekaj časa pa se je spet ozrl na deklico, ki ga je tako razburila. Njune oči so se srečale in zdelo se mu je, da so se njene zaiskrile.

Tisti večer so se njune oči še večkrat našle. Brat Bernard ni sam sebe razumel. Še nikoli se mu ni kaj takega pripetilo, še nikoli ni bil tako razburjen. Kaj se je le z njim zgodilo? Prestrašil se je. Morda ga je ta mlada Indijanka

začarala. Saj brat Hieronim sam trdi, da poznajo Indijanci razne skrivnosti, kako se lahko vpliva na druge ljudi.

Drugi dan je večkrat srečal mlado Indijanko in vselej se je njen pogled vpil v njegove oči. In ko sta misijonarja odhajala, so se oči brata Bernarda in mlade Indijanke poslednjič spogledale — in to pot so bile vse žalostne.

Čez nekaj tednov sta brata Hieronim in Bernard spet obiskala naselbino. Ko sta se mladi misijonar in vitka Indijanka zagledala, sta obema v radosti zažarele oči.

V prelepi noči, v senci palmovega gaja, sta se sešla, še sama nista vedela, kako. Brez besede, z roko v roki sta korakala v motni mesečini po dehteči pokrajini...

Na vse to se je spominjal klečeči mladi misijonar in nezrečena žalost mu je stisnila srce. Vstal je in šel k skupni večerji.

Ko so šli drugi bratje počivat, je povezal svoje najpotrebnejše reči v culo. Proti polnoči je tiho zapustil celico in izginil v temi samostanskega vrta. Kmalu je bil za spečim mestom, potem je pa hitel k naselbini, kamor ga je vlekla mladost, polna ljubezni in hrepenenja.

P. Fabricius:

ŽAPELJIVEC

Zadnje tri tedne sem bil prav pogosto v družbi mlade dame. Ta dama ima najlepši nos, kar sem jih kdaj videl, najzapeljivejše oči, najmikavnejše ustnice — oblači se najokusneje in nosi klobuček izizvalno na svetlih, von-

javih laseh. Gotovo je že kdaj vzbudila tudi vašo pozornost.

Najbrže si mislite, da sem vanjo zaljubljen. To menijo vsi, ki naju vidijo skupaj. Vsi mi mežikajo, češ, ta ima srečo, ali pa me potuhnjeno merijo. Sit sem že tega. Javno izjavljam: ta mlada dama je žena mojega pariškega trgovskega prijatelja, ki me je prosil, naj spremljam njegovo ženo.

Hodiva v muzeje, gledališča in bare, delava izlete z avtomobilom in pleševa večkrat vso noč. V resnici sem že vanjo zaljubljen, a ne smem se izdati, saj bi utegnila reči svojemu možu: «Lepemu trgovskemu prijatelju si me zaupal, komaj sem se ubranila njegove vsiljivosti.» Včasih se mi seveda dozdeva, da ne sprejema vnemarno majhne pozornosti, morda ji celo ugajam, toda ne znam ujeti sreče, ki je tako blizu. Navsezadnje bo še rekla svojemu možu: «Tvoj trgovski prijatelj ni niti malo galanten, nevzgojen je in ne razumem, kako moreš biti z njim v trgovskih stikih.»

Ne, to je že neznosno, saj sem vendar mož in ne morem čakati, da mi ona prizna ljubezen. Da, jaz sem zapeljivec.

Neki večer mi prijatelj telefonira in me povabi na večerjo, na katero pride še nekaj znancev. Odgovorim mu, da imam damski obisk in da moram v gledališče. Če bo dama zadovoljna, prideva oba po predstavi.

Predstava je končana in Edmee zadovoljna. Pokličem avtotaksi in mu dam prijateljev naslov. Stanuje daleč, vožnja bo trajala vsaj pol ure.

V avtu sediva tesno drug tik drugega, kakor že večkrat. Edmee je nocoj neznansko lepa. Predstava jo je razburila, oči ji žarijo, plašč pa ima odpet, da se ji vidi prilagajoča se večerna obleka. V njenem pogledu je nekaj posebnega, ali pa si le domišljam. Prav za prav je smešno, da tako negibno sedim — mislim, da tudi Edmee to čuti — vsa situacija zahteva, da se nekaj zgodi.

Hm, res se nekaj zgodi, in sicer: malomarno vzamem iz žepa stanovanjske ključke, nekaj časa zamišljeno gledam, potem pa spravim ključke spet nazaj v žep.

Nič drugega...

Edmee opazuje z zanimanjem, kaj delam, in se malo odmakne.

«Peter!» pravi ostro, «kam me peljete? Kakšni ključki so to?»

Nič ne odgovorim.

«Peter!» nadaljuje vznemirjeno, «to je podlo in nevedno gentlemana. Takoj me zapeljite v moj hotel!»

Molčim.

«Vi pozabljate, da sem omožena. S kakšno pravico si domišljate, da sem pripravljena varati svojega moža?»

.....

«In zakaj naj bi ga varala ravno z vami? Samo zato, ker ste mi simpatični?»

.....

Govori že razjarjeno: «To je značilno za moško mišljenje. Seveda — ste mi simpatični. Čemu bi tajila? Ampak kaj sklepate iz tega?»

Z obrazom se obrne k meni in zakriči: «Da, celo zelo simpatični!»

Zrem na ulico. Zdi se, da se je s priznanjem nekoliko pomirila.

«Svojemu možu ostanem zvesta. Upam, da mi oprostite to odklonitev... da?»

Trdovratno molčim.

«To morate vendar razumeti: Ko bi si sploh koga izbrala, bi bil to gotovo mož, kakršen ste vi — toda, moj Bog... razumete? Omožila sem se zelo mlada... in moj mož je zelo dober... doslej še nisem nikoli mislila na nikogar drugega. Ali mi obljubite, da ne bova o tem več govorila?»

Odmor.

«Moj Bog,» pravi razburjena, «nisem mislila, da jemljete to tako resno. Dajte mi vsaj nekaj časa za premislek... nisem huda... celo vesela sem — ne, ne razumete, kako to mislim. Če me imate radi, to vendar še ni nič hudega, kajne?» — In zmeraj silneje: «Tudi jaz vas imam rada — niti vedela nisem tega — vse je tako novo in čudno. Moram se šele sprijazniti z mislijo, da bi moj mož o tem zvedel: pomisli, prosim...»

Ves čas nisem zinil besede. Zdaj jo tiho gledam.

«Obljubiti mi moraš, Peter, da tega nihče, prav nihče ne zve!»

In potem sem dal le še šoferju svoj naslov.

Eugene O'Neill, ki je lani dobil Nobelovo nagrado

Švedski kemik Alfred Nobel (1833 do 1896) je podaril človeštvu strašen izum — dinamit. Toda zapustil mu je tudi veliko dobrega: ogromen fond — nekaj milijonov švedskih kron —, iz katerega razdele vsako leto pet Nobelovih svetovnih nagrad. Vsaka znaša 200 tisoč švedskih kron, to se pravi, okoli dva in pol milijona dinarjev. Nagrade se dele za fiziko, za kemijo, za medicino, za književnost in za mir.

Največ zanimanja zbudi vsako leto nagrada za književnost. Doslej so jo dobili tile pisatelji:

1901: Sully Prudhomme (Francija)

1902: G. Morsen (Nemčija)

1903: B. Björnson (Norveška)

1904: F. Mistral (Francija)

1905: H. Sienkiewicz (Poljska)

1906: S. Carducci (Italija)

1907: R. Kipling (Anglija)

1908: R. Eucken (Nemčija)

1909: S. Lagerlöf (Švedska)

1910: P. Heyse (Nemčija)

1911: M. Maeterlinck (Belgija)

1912: G. Hauptmann (Nemčija)

1913: R. Tagore (Indija)

1915: R. Rolland (Francija)

1916: V. Heidenatam (Švedska)

1917: R. Sjöllerup (Danska)

1919: G. Spitteler (Švica)

1920: K. Hamsun (Norveška)

1921: A. France (Francija)

1922: I. Benavente (Belgija)

1923: W. Yeats (Anglija)

1924: W. Reymont (Poljska)

1925: B. Shaw (Anglija)

1926: G. Deledda (Italija)

1927: H. Bergson (Francija)

1928: S. Undset (Norveška)

1929: T. Mann (Nemčija)

1930: S. Lewis (Združene države)

1931: G. Karlfeldt (Švica)

1932: I. Galsworthy (Anglija)

1933: I. Bunin (Rusija)

1934: L. Pirandello (Italija)

*

Sveži zrak,

hladna voda, solnce in po dvakrat na dan
„Kneippova sladna kava“! — to je bistvo
nauka znamenitega ljudskega zdravnika
župnika Sebastijana Kneippa.

Kneippova

daje moč!

Borba proti pisatelju.

Novičo, da je O'Neill dobil Nobelovo nagrado za književnost, so prinesli vsi ameriški listi z debelimi naslovi. Vsota 45.000 dolarjev je imponirala Američanom. Kajti v Ameriki je uspeh tem večji, čim večja je vsota, ki jo prinese ta uspeh.

Ako bi se bilo to zgodilo pred trinajstim leti, bi ne bil noben list omenil, da je dobil O'Neill Nobelovo nagrado. Kajti takrat je bil O'Neill zasovražen in preziran. Še celo zdaj, ko vsi priznavajo, da je najboljši dramatik Amerike, O'Neill ni popularen.

V Ameriki ni pouladen noben pisatelj razen Marka Twaina. Tudi Sinclair Lewis, avtor romana «Mantrap», ki smo ga nedavno izdali, je bil zasovražen kakor O'Neill, ko je dobil leta 1930. Nobelovo nagrado. In dobil jo je prav za romane, ki so kritizirali Američane.

V očeh Američanov je O'Neill še večji grešnik kakor Sinclair Lewis. Oba sta zelo stroga proti svojim rojakom, toda O'Neillova kritika je ostrejša, bolj črnogleda in brez sledu po humorju. V resnici spominjajo njegove drame po svojih neizprosnih zaključkih na najgorenjša Strindbergova dela. Še več, — O'Neill se zmerom ukvarja z vprašanji, ki se zde amerškemu občinstvu neprijetna, taka, ki jih je treba zamolčati. Najbolj značilni v tem pogledu sta njegovi drami «Mati, bela žena» in «Življenje prostitutke».

Eugene O'Neill zavzema dandanes v Ameriki isti položaj kakor nekoč Zola, Flaubert ali Ibsen v Evropi.

Okoli mnogih O'Neillovih dram so nastali škandali. Leta 1924. je ameriški kapitalistični tisk zahteval, da se prepove igranje neke njegove drame. Priзнati je treba, da so vsa O'Neillova dela

polna groze. Morilci in samomorilci, norci in perversni tipi, to so stalni junaki O'Neillovih dram. In prav živo jih pokaže, saj se je z njimi v svojem življenju dobro seznanil.

Dandanes pozna ves svet O'Neillova dela, zlasti «Anno Christie», ki je bila v govorečem filmu prva vloga Grete Garbo, «Cesarja Jonesa», s katerim se je proslavil ameriški zamorski pevec Robeson, «Nenavadno medigro», «Strast pod brestmi» in druge. Vse te drame igrajo redno v Newyorku v slavnem Gouddovem gledališču, ki kaže samo igre znanih pisateljev.

Eugene O'Neill živi osamljen v mestecu City. Tu dela in ustvarja... Vse kaže, da se ne zanima več za burno življenje, ki bi si ga zdaj lahko privoščil, in ne za slavo, ki se je spletla okoli njegovega imena.

PALMA

gumijaste podpetnice.

J u g o s l . i z d a t e l k .

Proti zaprtju so Leopilule blago in zanesljivo učinkujoče odvajalno sredstvo iz samih rastlinskih sestavin, ki

Leopilule

je popolnoma neškodljivo tudi pri trajni uporabi. Leopilule so se izvršno izkazale celo v kroničnih slučajih. Dobiva se v vseh lekarnah
Oglas reg. S. br. 31.430 dne 24. XII. 1935.

Binkoštna darila:

ure, zlatnino, srebrnino
Vam nudi po najbolj ugodnih cenah tvrdka

I. SOMNITZ
LJUBLJANA

Sv. Petra cesta šte. 16

Vojska z artiljerijo in z metalci min v Švici

Niso sicer to nobeni manevri. Vendar se strelja ostro proti sovražniku, ki se ne ozira na človeško življenje. Toda Švica vendar nima nobenih vojni zapletov? Ne, ima pa železnico na Bernino. Ona je zapletena v trajno, vsakodnevno hudo bitko za prometno varstvo. Silne količine snega izzivajo tukaj ne samo strmenje vsakega smučarja, ampak ograjenje z lavinami tudi železniško progo. Zato se jim je treba z vso mogočo

rafiniranostjo tehnike upreti, da se z jamči železniškemu prometu popolna varnost. V vhodna področja lavin se strelja s 7,5 centimetrskimi gorskimi topovi in z metalci min, dokler se ona ne osvobode svojega nevarnega snežnega bremena. Napad se seveda vrši v času, ki ustreza železniški upravi in kadar v silnem gibanju nahajajoče se lavine ne morejo napraviti nobene škode. Torej dobesedno: lavine po voznem redu.

Jubilej znanstvenih izumov

etošnje leto praznujejo mnogi izumi svoj jubilej. Ko prebiramo njih pregled, se moramo čuditi, kako se je človeški duh razvijal in kako se še zmerom razvija. Čeprav si sedanja generacija domišlja, da je ona dosegla največje uspehe v tehniki, to bržkone ni res, saj so bili tudi že naši pradedje veliki ljudje. Vsako stoletje ima svoje

v letu 1937

genije. Tako je bilo že nekoč in tako bo tudi v bodoče. V preteklosti smo imeli učenjake, ki jih tudi dandanašnji veleumi niso mogli posekati. Ti ljudje so postavili osnove dandanašnji tehniki in vsemu temu, od česar sedanja generacija živi in na čemer ustvarja nove izume.

Newton je pred 250 leti odkril zakon o privlačnosti.

Angleški matematik sir Isaac Newton, ki se je mnogo ukvarjal z astronomijo, je bil sin angleškega kmeta. Oče je umrl že pred Isaacovim rojstvom in otroka so vzgojili na vasi. Pozneje so ga poslali v šole v Cambridge, kjer je pokazal dosti smisla za tehniko. Dokopal se je do največje slave na svetu s svojimi presenetljivimi odkritji in dokazi. Umrli je v 84. letu. Leta 1687. je odkril zakon o splošni privlačnosti mas. Učenjakom je zastavil nenavadno smelo trditev, da je zemeljska teža tista sila, s katero masa zemlje privlači maso katerega koli telesa. Zato, je rekel Newton, pade kamen na zemljo, zato kroži mesec okoli zemlje itd. Zaradi solnčne gravitacije krožijo planeti okoli sonca. Njegovi zakoni so izpremenili dotedanje astronomske in fizikalne zakone prav pri temeljih.

Weigeli je pred 250 leti napravil stol za prevažanje bolnikov.

Isto leto, ko je Newton presenetil svet s svojim zakonom o težnosti, je odkril Nemec Weigeli zelo koristen, čeprav ne tako presenetljiv izum, — stol, ki ga uporabljamo za prevažanje bolnikov. Na tisoče in tisoče ljudi se poslužuje še dandanes nad vse koristnega izuma, ki je znatno olajšal težavno stanje bolnikov, zlasti tistih, ki ne morejo hoditi, pa so vendar željni svežega zraka.

Pred 150 leti je Laplace napravil red v planetnem sistemu.

Pierre Simon marquis de Laplace, matematik in astronom, po rodu pa Francoz, je bil nekaj časa profesor matematike na vojaški šoli, pozneje pa je postal zaradi velikih zaslug za znanost senator in kancelar senata. Čeprav je bila tedaj astronomija že na precej visoki stopnji, je vendar šele Laplace uvedel planetni sistem, ki je obrnil v drugo smer ves razvoj astronomske teorije. Tako imenovana «Kant-Laplaceova teorija» je prav za prav delo Kanta in je za 40 let mlajša, toda osnovo zanjo so dala Laplaceova odkritja. Ta teorija trdi, da je bil prostor, v katerem se nahaja solnčni sistem, prvotno žareča megla, ki se je vrtila. Zaradi krčenja mase je postalo vrtenje še hitrejšo in so se odtrgali pasovi, iz katerih so nastali planeti.

125letnica Reslovega ladijskega vijaka.

Čeh Josip Resl se je rodil v Chrudimu. Bil je izprva gozdar in je živel v naših krajih. Dolgo vrsto let se je ukvarjal z mislijo, da bi premikal ladje s pomočjo vijaka. Ta vijak je pozneje tudi napravil, toda prvi javni poizkus se mu je ponesrečil in njegov izum nekaj časa ni mogel prodreti. Šele pozneje so začeli uporabljati vijak na vseh ladjah in še dandanes se ladje gibljejo s pomočjo vijaka, ki ga je prvi izumil Resl.

Pred 125 leti je prvič zagorela Davyjeva obločnica.

Angleški kemik Davy se je rodil v Cornwallu. Njegov oče je bil umetnik. Davy je bil izprva v službi pri nekem kirurgu, kjer se je naučil zdravljenja. Pri tem pa se je tudi zelo zanimal za kemijo in je dosegel v svojem učenju tako lepe uspehe, da je že z dvajsetim

**ANTISEPTIČNO
TER UNIČUJE BAKTERIJE**

Znanstvene raziskave

L83

so ugotovile, da Odol preprečuje razvoj kari. Odol je zaradi tega priznan kot antiseptično in bakterijsko uničujoče sredstvo. Kdor neguje usta vsak dan z Odolom, varuje svoje zdravje. Zato je že splošno znana resnica, da ni pomočka, ki bi tako varoval zobe, usta, žleze in grlo kakor Odol.

ODOL

(L83)

je oznaka še bolj izpopolnjenega Odola, katerega antiseptično delovanje je še v večji meri zvišano. Bakteriološke in klinične preiskave so znanstveno dognale, da Odol uničuje bakterije.

letom postal profesor. Napravil je celo vrsto velikih in pomembnih izumov, med katerimi je najvažnejša Davyjeva svetilka za rudarje. S pomočjo te svetilke, ki je obdana s posebno mrežico, so se rudarji lahko ob pravem času rešili katastrof, ker se je na mrežicah slišalo neko prasketanje, če je pretela nevarnost eksplozije jamskih olinov. Prav tako pomemben pa je seveda tudi izum oblačnice.

Howard je pred 125 leti odkril vakuumski aparat.

Anglež Charles Edward Howard, kemik po poklicu, je leta 1812 uvedel vakuumski aparat v sladkornih tvornicah in so potem ta njegov pomemben izum uporabljali v vseh panogah industrije.

110 let, kar so odkrili aluminij.

Friedrich Wöhler se je rodil blizu Frankfurta. Študiral je kemijo in medicino ter postal učitelj in profesor na obrtni šoli v Berlinu. Odkril je precej pomembnih novosti v kemiji, največje zasluge pa si je pridobil s tem, da je prvi odkril aluminij, eno najlažjih, pa tudi najmočnejših kovin. To kovino uporabljajo zaradi majhne teže zlasti v letalstvu.

Plateau je že pred 105 leti odkril prvi kinematograf.

Prvi kinematograf, ki ga je pred 105 leti napravil belgijski fizik, ni bil tako popoln, kakor so sedanji, a vendar je bil prvi na svetu. Fizik Plateau, Belgijec po rodu, se je ukvarjal zlasti z optiko. Rodil se je v Bruslju. Njegov izum

so pozneje izpopolnili drugi optiki in fiziki. Plateau je bil profesor v Gentu, toda zadela ga je huda nesreča, da je v svojih moških letih oslepel med nekim poizkusom.

Pred 95 leti so odkrili Dopplerjev sistem.

Christian Doppler, Nemec, ki se je rodil v Varšavi, je odkril tako imenovani Dopplerjev sistem, ki se glasi takole: Kadar se izvor valov (na primer zvoka ali svetlobe) in dojemalec valov (uho ali oko) drug drugemu bližata, je frekvenca večja (ton višji, barva pa bližja vijoličasti). Kadar se med seboj oddaljujeta, je frekvenca manjša (ton nižji, barva pomaknjena proti rdeči). Ta sistem omogoča določevanje hitrosti, s katero se kakšna zveza nam približuje ali pa od nas oddaljuje.

Nitroglicerín — prednik dinamita.

Francoz Sobrero iz Pariza je pred 90 leti odkril nitroglicerín, ki je sestavljen iz zelo eksplozivnih snovi. Imenoval ga je »eksplozivno olje«, uporabljal ga je pa za izdelovanje dinamita.

Liebig je pred 90 leti odkril mesni ekstrakt.

Nemci so že davno posvetili mnogo pozornosti prehrani prebivalstva. Saj je znano, da so na primer svetovno vojno izgubili samo zaradi pomanjkanja hrane. Eden prvih, ki se je ukvarjal z iskanjem »kemične hrane«, je bil Just Liebig. Bil je nekaj časa lekarniški pomočnik. On je postavil osnove nauka o hranjenju rastlin, o umetnem gnojenju

in o izdelovanju mesnega ekstrakta. Liebig je tudi oče organske elementarne analize.

Pred 85 leti je Soerensen napravil prvi stavni stroj.

Tiskarski stroj za stavljenje celih vrst je razmerno še mlad. Pred 85 leti ga je izumil nordijski fizik Soerensen. Pozneje so njegov izum v marsičem izpopolnili.

75letnica zobate železnice.

Inženir Riggensbach iz Alzacije je bil vodja strojnega oddelka švicarskih železnic. Predlagal je, naj se uvedejo po hribih zobate železnice. Drugi tehniki so zelo nasprotovali njegovemu izumu, toda po dolgi borbi se mu je naposled vendarle posrečilo, da so zgradili prvo zobato železnico na Rigi. Ta železnica je zbudila po svetu mnogo zanimanja in so jo pozneje uvedli tudi po drugih državah.

70letnica Nobelovega dinamita.

Alfred Nobel, kemik in industrijec, je bil po rodu iz Stockholma na Švedskem. Mnogo se je ukvarjal z iskanjem eksplozivnih snovi in si je s tem priboril slavo sveta. Posrečilo se mu je, da je pred 70 leti odkril dinamit. Dinamit je prav za prav Sobrorov nitroglicerín v kremenčevem pesku. S tem se je zmanjšala njegova nevarnost. Uporabljajo ga za razstreljevanje. Ta izum je prinesel Nobelu ogromno premoženje. Znamenit je bil tudi zaradi tega, ker je zapustil ustanove, iz katerih dele vsako leto velike nagrade učenjakom in književnikom.

Američani so pred 70 leti izumili pisalni stroj.

Latham Christopher Choles iz Kolumbije, potem pa še Soule in Glidden so leta 1867. izumili prve moderne pisalne stroje. Choles je bil do štirinajstega leta tiskarniški učenec, pet let nato pa že urednik nekega velikega lista. Pozneje se je ukvarjal s politiko, znamenit pa je postal najbolj zaradi svojega izuma, — modernega pisalnega stroja. Ta pisalni stroj je prišel pozneje v promet pod imenom «Remington».

70letnica strojne puške.

Eno najstrašnejših, a tudi najuspešnejših orožij je strojna puška, ki jo je leta 1867. napravil Francoz de Reffly. Strojne puške so prvič uporabljali Francozi v vojni z Nemčijo leta 1871., toda ker izum še ni bil popoln, se ni čisto obnesel. Pozneje so strojnice izpopolnili, tako da oddajo zdaj že 500 do 700 streliv na minuto in da nesejo 3000 metrov daleč.

60letnica Edisonovega fonografa.

Američan Thomas Alva Edison je izumil mnogo koristnih stvari. Med njimi

je tudi njegov fonograf, aparat, ki ujame človeški govor, da ga lahko pozneje spet poslušamo. Fonograf je star zdaj 60 let.

Berliner je na osnovi Edisonovega fonografa napravil gramofon.

Deset let po izumu fonografa je napravil Emil Berliner pripravo za posnemanje glasov na ploščah. Delal je prve voščene plošče s pomočjo galvonoplastike. Najprej je mehanično prenesel tresljaje zvoka na voščene plošče. Po teh ploščah je potem napravil negative iz cinka in s temi negativni je nato izdeloval plošče iz šelaka. Dandanes je njegov izum toliko izpopolnjen, da tresljaje prenašamo in reproduciramo s pomočjo elektrike. Pri reproduciranju na gramofonu je postopek obraten kakor pri snemanju; igra drsi po vdolbinah na plošči in prenaša tresljaje čez membrano v lijak.

Teslov premični motor.

Naš rojak Nikola Tesla, ki je proslavil svojo malo domovino Liko po vsem svetu, spada med največje živeče uče-

njake sveta. Pred 50 leti je izumil tako imenovani «Teslov premični motor».

Prvi meteorološki baloni za registriranje.

Pred 45 leti so prvič spustili v zrak poseben balon za registriranje meteoroloških pojavov.

Avtomatski telefon je star 40 let.

Izum telefoniranja ni mlad, a vendar so ga dolgo izpopolnjevali. Tako je pred 40 leti Anglež Strowger prvi sestavil avtomatski telefon, kakršne imamo zdaj že povsod po večjih mestih.

Leto 1937. je jubilejno leto za mnoge izume. Spomin na preteklost... a prihodnost? Kdo ve, kaj nam bo ona prinesla. Morda ni več daleč čas, ko bodo ljudje uživali najmodernejšie izume, ki bodo presegali domišljijo samega Julesa Vernea, če nas ne bo tempo, s katerim se razvija človeški razum, privedel do novih katastrof, do novih vojn.

SPOMIN SI LAHKO VZGOJIMO

Svet prisluhne, če sliši o kakšnem človeku, ki ima naravnost čudežen spomin. To je pač nekaj nenavadnega. Zato si je nadelo ameriško vseučilišče v Ohiju nalogo, da razkrije skrivnost ljudi, ki imajo nenavaden spomin. Po poizkusih, ki so trajali več let, pravijo učenjaki, da lahko postane vsak normalen človek spominski fenomen, če le hoče in če mora od tega živeti!

Pred štirimi leti so začeli te poizkuse. Takrat so imeli v volilnem uradu v Washingtonu nekega Poljaka, ki je računal hitreje kakor vsak računski stroj. Ta Poljak si je zapomnil število s petindvajsetimi števkami. Podobno je že prej napravil neki nemški matematik. Porabil je za to petnajst in pol sekunde. Poljak pa samo trinajst sekund. Število s petnajstimi številkami si je zapomnil celo v štirih sekundah. To bi kazalo, da je moral priti že na svet s posebno nadarjenostjo za takšne umetnike, vendar pa so poizkusi izpričali drugače.

Na vseučilišču so namreč delali samo z dijaki, ki so imeli normalen spomin. Po osmih dnevih vaje si je znala že cela vrsta dijakov zapomniti dolga števila. Iz tega so sklepali, da človek samo zaradi tega toliko reči hitro pozabi, ker

se ne zanima dovolj zanje in ker sploh ne pridejo do njegovih možganov.

Dokaz za pravilnost te trditve je po mnenju psihologov ohijskega vseučilišča vsak vratar velikega hotela, vsakdo, kdor je prisiljen, da si mora zapomniti veliko množino števil, imen in obrazov, — ker od tega živi.

Psiholog Edward J. Smith z washingtonskega vseučilišča je odkril nekega raznašalca mleka, ki je znal na pamet naštetj vseh svojih tri tisoč odjemalcev in je tudi vedel, koliko vzame kdo izmed njih masla ali mleka.

Navaden človek bo vprašal, kaj je treba storiti, da si pridobimo tak praviljen spomin.

Zlasti je pri tem potrebno, da vsak človek najprej ugotovi, v kateri smeri je moč njegovega spomina. V bistvu razlikujemo spomin oblik, spomin glasov in spomin gibov. Z drugimi besedami: nekdo si zapomni število, če ga vidi, drugi, če ga sliši, in tretji, če ga šepeta sam pri sebi, če torej opravlja nekakšno gibanje mišic in si število tako rekoč zapiše v spomin.

Če smo torej odkrili, na kakšen način si najlaže kaj zapomnimo, se moramo potem v tej smeri mnogo, mnogo vaditi.

Znan ameriški spominski fenomen svetuje navadnim ljudem tole: učne tvarine, pa naj bo že števílo ali pesem ali proza, ne smemo nikoli raztrgati. Učiti se je moramo v celoti. Brezplodno je, če se hočemo naučiti kaj na pamet v enem večeru. Priporočljivo je, da se učimo vsak večer nekaj časa, čeprav samo deset minut. Nič pa se ne bo posrečilo tistemu, ki že naprej ne zaupa v svoj spomin.

Isti fenomen svari tudi pred «pomočniki spomina», kakor jih priporoča mnemoteknika. Vselej je najbolje, če pred spanjem ponovimo besede, ki si jih moramo zapomniti. Spomin je treba vaditi s pridnostjo in potrpežljivostjo.

Profesor Arthur G. Pills je odkril, da ima vsak človek v vsaki minuti nekaj «belih trenutkov». V teh trenutkih možgani ne delujejo, ampak počivajo, in si takrat ničesar ne zapomnimo. Pri hudi utrujenosti so ti trenutki daljši.

Svoje možgane moramo spoznavati. Italijanski raziskovalec dr. Cazzamalli je nedavno dokazal, da lahko zelo občutljiva radijska žarnica na ultrakratkih valovih sprejema posebne žarke, ki jih izžarevajo možgani. Ugotovil je tudi, da niso ti žarki pri spominskih fenomenih nič močnejši kakor pri navadnih ljudeh. Vse je torej odvisno samo od šolanja.

Frank Fletcher:

Poznanstva gospoda Crombieja

Dave Crombie se je seznanil — prav za prav sam ni bil nič kriv. Ni mogel za to, da se je preveč zagledal v stolpe «Sport Herald» ter si skupaj s Falconerom belil glavo nad šansami Spurs Fulhamu. Tudi za to ni mogel, da so se mu vrata vagona podzemeljske železnice pred nosom zaprla in je prestrašen odskočil, bila pa

je nesporno njegova krivda, da je pri tem brezobzirno stopil na nogo visoki, vitki deklici v kožuhi ter zajecjal nevljudno besedo.

Potem pa se je Dave opravičeval. Opravičeval se je tako vneto, da si je v govoru pomagal tudi z rokami ter se ne preveč nežno dotaknil okroglega trebuščka dobro rejnega gospoda, ki mu je ušel njegov vlak prav tako pred nosom kakor Daveju. Toda gospod je bil vljuden in se je samo nasmehnil: nasmehnil se je prav za prav zato, ker

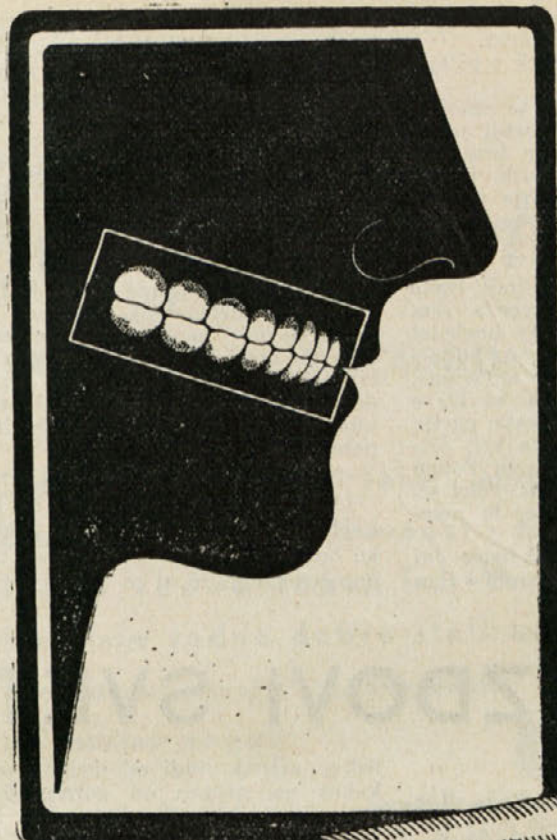
gospoda Crombieja niti videl ni. Opažoval je dekle in rdečico na njenem obrazu, s katero je sprejemala stokanje mladeniča, ki ji je stopil na nogo.

«Saj se ni nič zgodilo, gospod —»

«Crombie, Dave Crombie», se je predstavljal mladenič; zdelo pa se je, da se njegova žrtev za to ni zmenila.

«Vam je ušel vlak?»

Dave je pritrdil in izkazalo se je, da je bil to isti vlak, s katerim se je hotela odpeljati dama v kožuhi. Toda takoj je pridrevil drug. Dama je vstopila. Dave za njo, in naposled oni debeli gospod. Konverzacija ni prenehala, ko je vlak brzel, in izkazalo se je, da je tudi izstopna postaja obeh ista. To je

Zobni kamen

je najnevarnejši sovražnik Vaših zob. Brez bolečine odriva dlesne in razmaje zobe. Zobni kamen odvrnete najlažje s **SOLVOLITH=PASTO** za zobe.

Vsakdanja uporaba Solvolith=paste za zobe odvira tvoritev zobnega kamna, in ker ima ta pasta v sebi naravno sol, razkraja tudi zobni kamen.

Že 35 let preizkušana, po zdravnikih priporočana.

Zobna pasta

bil Alwyeh, in ko sta oddala listka, ji je ponudil Dave, ki se je tresel od sreče, spremstvo, ki ga je dama proti njegovemu pričakovanju sprejela. Šla sta po žalostni Coswel Road, toda ne daleč. Pri prvi stranski ulici se je Davejeva lepota ustavila.

«Dalje ne več, prosim», je dejala s tako ljubkim nasmehom, da Crombie ni niti poskušal ugovarjati.

«Ali bi mogel, če dovolite, h...» je stopical v zadregi. «vas morda še kdaj...»

«Lahko», je premeteno prikimala lepota in takoj vedela, kdaj in kje. «Čakajte me jutri ob sedmih pri Lyonsu v Marble Archu.»

Dave je bil odpuščen s toliko obetajočim smehljajem, da so njegovi koraki nosili telo, katerega glava je bila v oblakih, in nosili so ga zato tako, ker se je spet v nekoga zadel. Misli gospoda Crombieja so padle z višav in kratkovidne oči so uzrle spet tistega debelega gospoda, čigar okroglega trebuščka se je tako neobzirno dotaknil na postaji «underground». Tako se je Dave opravičeval ta večer že tretjič in tudi to pot je bilo njegovo opravičilo sprejeto s priznanjem. Debeli gospod se ni niti jezil, čeprav se je pri trčenju njegova cigara uničila.

«Nič se ni zgodilo, mladi gospod», se je smejal debelušec. «Ko sem bil jaz v vaših letih, nisem ne videl, ne slišal...»

Dave je skušal nekaj ugovarjati, toda njegovi ugovori so bili sprejeti s pri-

zanesljivim smehljajem. In vse se je končalo tako, da je Dave sedel v stanovanju debelega gospoda pri čaši whiskyja in pripovedoval. Dave Crombie ni bil redkobeseden in ta večer bi bil svetu razodel vse, kar je vedel. Tako je debeli gospod zvedel, da je Dave knjigovodja v zavodu gospoda Falconera, finančnika, da je zmožna moč in da bo v najbližjem času napredoval, zakaj blagajnik pojde v pokoj. Gospod Maynard, kakor se je debeli gospod predstavil, je pozorno poslušal, in ko je Dave pod vplivom whiskyja zdaj pa zdaj izgubil nit govora, mu je prijazno pomagal. Bilo je že skoraj polnoči, ko je Dave odhajal, in tedaj je Mr. Maynard vedel že vse tudi o njegovem današnjem poznanstvu in o nadah gospoda Crombieja v tej smeri. In Dave je obljubil, da bo spet obiskal debelega gospoda.

Dave Crombie je zapustil drugi dan svojo mizo uro prej kakor sicer, in to uro je preživel večidel pred ogledalom ter se negoval pred znamenitim dogodkom svojega življenja. Kako je bil ta večer lep, se lahko vidi iz tega, da je Dave gredoč domov pel, dasi ni bil pijan, in edina oseba, ki se ji je tisti večer vljudno opravičeval, je bil stražnik Dow; pojasniti moramo, da je imel ta stražnik le malo razvit glasbeni posluh, pa še tega je navadno izgubljal, brž ko se je približala enajsta ura ponoči.

Naslednjih štirinajst dni je bil Mr. Crombie neizmerno srečen, zakaj vsega je imel dovolj. Blagajnik sicer ni šel v pokoj, temveč je kar umrl, kar ni bilo spricho njegovih sedemdesetih let nič čudnega, in Dave je nastopil njegovo službo. Njegova ljubezen, «velika ljubezen», kakor je rekel Dave Mr. Maynardu, je lepo napredovala. «Pravim ji že kar Helena», se je ponašal Dave, «in obljubila mi je, da pride včasih pogledat zvečer k meni v pisarno.» Videl je, kako so se goste obrvi gospoda Maynarda namrščile, toda to si je zmotno tolmačil. «Samo po sebi se razume, ko bom v pisarni sam», je pojasnjeval. «Zdaj še noče, da bi kdo vedel za našino znanstvo.» Toda Mr. Maynard se je še bolj mračil.

«Kdaj bo to?»

«Ne vem,» je zmignil Dave z rameni. «morda v torek ali sredo prihodnjega tedna. V teh dneh je izplačevanje dividend in moram ostajati v pisarni, dokler ne pride nočni čuvaj — v blagajni je navadno večji znesek.»

Debelušček si je nekaj zaznamenoval na koledarju in Dave je za spoznanje prebledel. Saj tega človeka prav za prav niti ne pozna, in kaj če bi... To pot ni bil dolgo na obisku in ko se je poslavljaj, je bilo slovo prav hladno. Niti ni obljubil, kdaj spet pride.

Drugi dan si je v pisarni skrbno ogledal browning ter ga premestil iz spodnjega v zgornji predal pisalne mize; kadar je bil v pisarni sam, je postajal

nervozen in zvečer je bil predal z browningom vedno na pol odprt.

V torek je Helena prišla, toda ne sama. Bilo je že ob sedmih zvečer, ko je potrkala z drobnim prstkom in vstopila v spremstvu plečatega moža rdečih las.

«Nisem mogla priti sama», je rekla s smehljajem koralnih ustnic. «Moj brat Jack me spremlja», je predstavljala in roka Daveja je izginila v široki šapi njenega brata. «Niste hudi zaradi tega?»

«Gotovo ne», je lagal Crombie, toda takoj je z zadovoljstvom opazil, da ju gospod, ki je spremljal svojo sestro, ne bo motil, zakaj sedel je na stol zraven vrat in začel čitati časopis.

In potem je razkazoval dekletu vse, kar je bilo zanimivega v pisarni, in ko je bila radovedna, kako se blagajna varno zapira, ji je pokazal tudi to. Toda ko je dvignil težko ploščo blagajne in je stal tako, da je bil s čelom obrnjen proti vratom, je z grozo zapa-

zil, da se kljuka vrat tiho suče. Skočil je k svoji mizi in vzel revolver.

Med vrati je stal debelušček s pištolo v roki.

«Merite drugam, blaznež!» je zakričal na Daveja, toda več ni utegnil povedati. Roka Jacka, Heleninega brata, ki je še zmerom sedel pri vratih, je zamahnula po zraku in nekaj je udarilo Maynarda po glavi. Pisarna se je stresla, ko se je debeli kupček zgrudil na tla.

«To je bil ropar!» je vzdihnil Dave in spravil revolver. «Neizmerno sem vam hvaležen», je z zahvalo pogledal svojega rešitelja. «Pokličem policijo.»

«Poglejte prej, kaj je s tem lopovom», je predlagal mož pri vratih, in Dave je poslušal. Takoj je videl, kako curlja iz tilnika ležečega debeluščka kri; pripognil se je, da bi videl rano. Potem se mu je zaiskrilo pred očmi, videl je, kako se mu približujejo tla, in omedlel je.

«Prismoda ste», mu je dejal teden dni pozneje debelušček ko ga je obiskal v

bolnici sv. Pavla. «Že od tistega dogodka na podzemeljski železnici sem vas hotel rešiti tega, kar se je moralo zgoditi, toda nisem pričakoval tako kmalu. Spoznal sem Lilly Loganovo takoj, ko ste ji stopili na nogo, in bil sem tudi takoj prepričan, da pripravljate kako lopovstvo, a hotel sem jo zalotiti pri samem dejanju.»

«Pa kdo ste prav za prav?» je vprašala glava v belih obvezah.

«Inspektor Maynard iz C. I. D.», je zamomljal debelušček. «Ampak to se mi je prvič pripetilo, da je šel mož, ki sem mu hotel pomagati, s pištolo name. Hvala Bogu, da sta seržant Lester in detektiv Monn čakala zunaj, drugače bi bila Lilly s svojim možem vred danes v posesti dvajsetih tisoč liber.»

«Njen mož?»

«No seveda, omožena je», se je nasmešnil Maynard. «Vdrugič, mladenič, ko boste spet iskali poznanstva, pustite poročene žene, to ni za vas.»

M. Butorac:

NAJVEČJI PRAGOZDOVI SVETA

Tropski pragozdovi ob reki Kongo v Afriki, pragozdovi v Južni Ameriki Selvas de los Amazonas ob reki Amazonki ter pragozdovi Indije in Sumatre so bili že večkrat popisani in so nam kolikor toliko znani.

Pragozdovi pa, kjer sonce na njih vzhodnem kraju vzhaja ob času, ko se začne na njih zapadnem kraju noč, so nam neznani in še nepopisani. Ti pragozdovi so v Sibiriji in so največji gozdovi na svetu. To je veličastna in skrivnostna Tajga, ki se razprostira med Uralom in med obalami Tihega oceana in obsega na milijone kvadratnih kilometrov. Severna meja Tajge gre ob bazenih sibirskih rek do obal Severnega Ledenege oceana, južna pa do mej Mongolije, Mandžurije in Japonskega morja.

Skrivnosten gozd.

Beseda «Tajga» je ruskega izvora in pomeni nekaj mračnega, divjega, skrivnostnega, tajnostnega (iz korena «taj» = tajnosten, skrivnosten). In Tajga je res skrivnostna, zakaj malo nam je znane o njej, veliko je še neodkritega in skoraj nič raziskanega. Vendar bi bilo napačno, ko bi smatrali Tajgo za nekaj enobraznega, za nekakšno nepregledno pokrajino pragozda, v kateri kraľujeta mrak in tišina.

Ogromno prostranstvo, pokrito na sto milijonov hektarjev z gozdom, ni navaden masiv, ampak cela vrsta najrazličnejših predelov, ki ustvarjajo najrazličnejše pogoje življenja.

Ti predeli so zlasti v dolenjem toku velikih sibirskih rek obrasli z bori, pod katerimi rasejo najrazličnejše vrste jagod. Te jagode so posebna slaščica losom, jelenom in raznim pticam.

Šuma sega ponekod vse do obal Ledenege morja. Tod rase igličasto drevje, ki je pomešano z različnimi vrstami listnatega drevja. Na višinah rasejo ogromni črni bori in sibirski bor, tako imenovana sibirski cedra. Proti vzhodu prehaja Tajga v gozdove Priamurja, na zapadu pa v gozdove pol-evropskega in preko Urala že v gozdove evropskega tipa.

Velikanske reke.

Nepregledne širine Tajge sekajo silne reke, ki so pač največje na svetu. S temi sibirskimi rekami se niti malo ne more kosati sicer največja reka zapadne Evrope, Donava, čeprav je dolga 2860 km, zakaj reka Ob ima 5500 km, Jenisej 5200 km, Lena 4600 km, Amur 4480 km. Številne manjše reke si križajo pot k veletokom vztrajno in uporno preko planin. In tako prepletajo reke, potoki in jezera ves ta pragozd. Šume nje rek in potokov in brez števila večjih in manjših slapov ter šum vetra v visokih vrhovih borov so veličastna muzika pragozda. Ta muzika pa ni edini znak življenja v Tajgi. Zaradi bogatega rastlinstva žive v njej raznovrstne ptice in živali. V zapadni Evropi je nekaj vrst zveri, ki so živele pred kakimi 8000 leti v nekaterih severnih predelih Evrope, že davno izumrlo. Tako je na primer los izumrl v Evropi že v predzgodovinski dobi. V sibirski Tajgi pa žive losi še dandanes. V zadnji dobi so se celo že močno razmnožili, ker so pod strogo zaščito. Začeli so jih naseljevati celo že v evropski Rusiji, kjer jih je precej v predelih Ladoškega in Onegaškega jezera.

Velika in lepa zver ris iz družine mačk in usurijski tiger, velikan z dolgo, rumeno dlako in z grivo okrog vratu, tudi še živita v sibirski Tajgi. Usurijski tiger je najnevarnejša zver v teh pragozdovih. Ne samo da rad napade lovca, ampak se zna tudi zvižčno potuhnuti, potem se pa tiho približa človeku in ga zgrabi.

Čudežne živali.

Poleg losov je Tajga bogata tudi z drugimi velikimi kopitarji. Tam živita maral in izjubar, izmed manjših vrst pa cela vrsta jelenov in divjih ovnov z lepo, svileni volno, arali ter razne vrste divjih koz in antilop. Tudi medvedov je dosti in njim podobnih zveri, ki jim pravijo rosomahi. Vse polno je tudi raznovrstnih lisic, med njimi dragocena srebrna lisica. Lov v Tajgi prinaša velikanske dohodke, ne samo od srebrne

lisice, ampak tudi od druge zverjadi, kakor na primer od gornostajev ali hermelinov, ki imajo dragoceno krzno. Tudi kože neke vrste kun in drugih lisic so zelo cenjene.

Bogato je tudi ptičje carstvo v sibirski Tajgi. Silne iate raznovrstnih ptic, pevk in roparic krožijo nad vrhovi dreves in letajo po gozdu, kjer iščejo jeseni jagode. Nešteto vrst mravelj, metuljev in drugega mrčesa še ni raziskanih in opisanih.

Tudi rudninsko bogastvo Tajge je še malo raziskano in proučeno. Ali že zdaj so odkrite velikanske količine premoga, več petrolejskih revirjev in razne vrste rud od železne do zlata in platine.

Počasno prodiranje.

Vkljub temu, da je Tajga še vedno malo raziskana in je le malo predelov, ki so naseljeni, je ona vendar vir velikih gospodarskih pridobitev. In da je tako malo raziskana, tega so krive pač skoraj nepremagljive naravne ovire. Predaleč je od morja in od gospodarskih središč. In tudi njeno mrzlo podnebje je velika ovira. Pozimi nosijo na trg mleko v ledeni obliki, da ga morajo sekati kakor meso. In če je evropska Rusija cela stoletja stala samo na pragu svetovne kulture in civilizacije, kaj naj šele rečemo o Sibiriji in njeni Tajgi, v katero je doslej le počasi prodirala kultura in civilizacija iz evropske Rusije, ki je pa zdaj obema odprla vrata na stečaj. Velik pomen ima nedavno odprta severna morska pot na obalo Severnega ledenega morja, ki se vanj izlivajo velikanske sirske reke, katerih obrežja nestrpno čakajo, da ob njih zrastejo milijonska mesta.

Zdaj je Tajga pokrita s snegom. Velike sirske reke so okovane z ledom. In to so zdaj idealne ceste za sani... Kadar na Kamčatki skozi vejeve Tajge, vse s snegom zametene, prodirajo prvi jutrnji solnčni žarki in izpreminjajo vse v bajno pravljico sliki iz ledenega carstva, se dela na zapadni strani sirske Tajge noč. Vendar nad Tajgo tudi pozimi brne močni motorji, noseč

Tudi pri športu vedno lepo počesana!

Tudi pri najbolj ostri tekmi lahko ohranijo žene svojo mikavnost - so lahko vedno lepe. Tudi Vam bodo lasje vedno dobro stali ter bodo ohranili svoj sijaj, ako pazite na pravilno nego!

KAMILOFLOR
Specijalni Shampoo za plavolaske, ne vsebuje alkalijskega.
Daje lasem čudovit sijaj.

ELIDA

BRUNETAFLO
Specijalni Shampoo za temne lase, ne vsebuje alkalijskega,
daje lasem čudovit sijaj.

SHAMPOO

jekleno ptico daleč na sever, tja v zimsko polarno noč, skozi tišino katere se oglašajo morzejevi znaki in telefonski razgovori polarnih radijskih postaj.

Ogromno Tajgo, nepregledno in skrivnostno, oblegajo že kladivo in elektrika,

znanost in tehnika — velika sila v rokah sodobnega človeka. Meseca maja, ko se odtaja led, pa bodo spet, kakor prejšnja leta, zaplavale po rekah ladje in splavi, polni dragocenih rud, drv in krzna, na severu pa jih bodo čakale

karavane morskih ladij z Daljnega vzhoda in z zapada.

Tako osvaja korak za korakom sodobni človek največji pragozd sveta — sibirsko Tajgo.

(Prev. Ivan Vuk.)

Ivan Vuk:

POSLEDNJA ŽELJA

Zgodbica iz nekdanih časov. Posneta po latinskih rokopisih.

Včasih so bili ljudje bolj duhoviti. Križank in rebusov sicer niso reševali kakor dandanes, pač pa so reševali zagonetke, ki bi jih danes ta dan malo kdo znal rešiti, zlasti so se pa znali spretno izmotati iz raznih kočljivih položajev. Tako je n. pr. Aleksander Macedonski razvozlati gordijski voz, ki bi ga dandanašnji bržkone nihče ne znal tako duhovito razvozlati. Presekal ga je, pa je bil razvozan.

Ko so Bizantinci vladali v Carigradu, je rimski cesar nekoč poslal k bizantinskemu cesarju svojega poslanca z važnimi sporočili.

Poslanec je bil sprejet z velikimi častmi in so za njegovega bivanja v Carigradu bile prirejene velike slovesnosti, kakršne je znal prirejati samo Bizanc. V cesarskem dvoru je bila slavnostna pojedina.

Takrat so verovali še veliko več v vraže kakor dandanes, posebno pa v Carigradu. V najvišjih krogih so imeli ne samo za nesrečo, ampak tudi za žalitev gostitelja, če je gost obrnil pečeno ribo na drugo stran, preden jo je začel jesti. In dvorski običaj je to celo pod smrtno kaznijo prepovedoval.

Poslanec rimskega cesarja kot zapadnjak seveda ni vedel za to vražo in za ta starodavni dvorski običaj. Ni vedel, da mora jemati meso z ribe z zgornje strani, kakor so mu jo bili prinesli na mizo. In ko so prišle na mizo pečene ribe, je eno vzel, položil na krožnik in jo obrnil na drugo stran.

Dvorjani so se spogledali. Obrnili so se k cesarju in rekli:

«Veličanstvo! Nobenemu tvojih prednikov ni bila, kar pomnimo, prizadejana takšna nezaslišana žalitev, kakor

danes tebi. Ta tujec je poteptal dvorski običaj, zato zasluži smrt.»

Cesarju je bila ta reč silo nerodna. Žal mu je bilo gosta, ali vedel je, da dvorjani ne bodo odnehali. Povedal je gostu, kaj ga čaka. In da ublaži grozo, ki ga je prevzela, ga je izkušal pomiriti s tem, da mu hoče izpolniti poslednjo željo.

Poslanec se je malo zamislil, potem se je pomembno ozrl po dvorjanih, ki so radovedni strmeli vanj in čakali, da pove svojo poslednjo željo, ter rekel:

«Če je že tako, da mi je umreti, potem bi bila moja poslednja želja tale: tisti, ki me je videl, da sem se pregrešil zoper dvorski običaj, in me zatožil, naj bo oslepljen.»

Dvorjani so prebledeli. Vsak je hotel zatrjevati, da on ni videl poslanca, da bi bil ribo na krožniku obrnil. Vsak se je bal za svoje oči.

Ker nihče ni hotel priznati, cesar tudi ni mogel poslanca kaznovati.

Tako se je rimski odposlanec s svojim dobrim domislekom srečno izmotal iz smrtni nevarnosti in odnesel zdravo kožo iz Carigrada. Tako vsaj poročajo stare rimske listine.

Nivea-creme varuje Vašo kožo

Ne slabo vreme, ne domača opravila ne morejo skodovati koži, če jo negujete z Niveo. To svojo lastnost, ki kožo varuje in hkrati olepšava, ima Nivea zahvaliti Euceritu, ki ga ima v sebi in ki nadomešča naravno masčobo kože. Zato je tudi Nivea nekaj čisto posebnega in se ne da z ničimer drugim nadomestiti. Vaša koža potrebuje Niveo, da ostane mlado, tna in lepa.

Jugoslov. P. Beiersdorf & Co.
d. z o. l., Maribor.

Prav tako, kakor je potrebna za juho sol, je potreben za vsako kavo «Pravi Franck», ki se izdeluje iz cikorijske rastline, cenjene že v starih časih zaradi njenih zdravilnih lastnosti. Posebno ugodno deluje Franck na prebavne organe ter na jetra in ledvice. Zato bi ga ne smeli pogrešati v nobenem gospodinjstvu!

Vsaki gospodinja je v ponos, če postreže družini z dobrim in zdravim zajtrkom in da kljub temu varčuje. To doseže, ako kuha zajtrk s «Kneippovo sladno kavo». Prepričajte se s poskusom!

POZOR! Darmol, sredstvo za odvajanje, je pogosto ponarejen. Pazite radi tega pri nakupu, da je na vsaki tableti vtisnjeno ime Darmol in da ima tableta zarezo v obliki črke T. Zahtevajte radi tega izrecno Darmol.

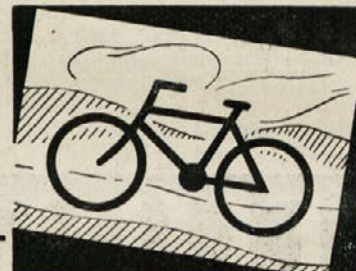
ZA MAMICO

lep praktičen voziček in za očka odlično kolo.
Obole dobite pri nas za majhen denar in proti ugodnim plačilnim pogojem.

Šivalni stroji — kolesa — otroški vozički. Naročnice popust.

LJUBLJANA, Gosposvetska cesta šte. 13, Kolizej.

S. REBOLJ & DRUG

Zdaj so
moji
potniki
že na
potu ...

... da Vam pokažejo izbrano kolekcijo
reklamnih koledarjev
za leto
1938.

IMAMO RAZNE NOVOSTI V BELEŽNIH,
STENSKIH IN ŽEPNIH KOLEDARJIH

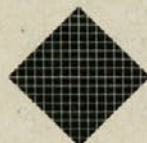
Priporočam se Vam

O F F S E T
L I T O G R A F I J A
K A R T O N A Ž A
P L A K A T I
P R O S P E K T I
E M B A L A Ž A

umetniški zavod za litografijo in tvornica koledarjev

Josip Čemažar, Ljubljana

Igriška ulica šte. 6 — Telefon šte. 25-69

SMEH

On in ona.

Sinček: «Očka, povej, kakšna razlika je med navadno in strojno puško?»

Oče: «No, nekako takšna, kakor če govorim jaz in mama!»

Peboljšal se je.

«No, vidiš, nocoj — to moraš priznati — sploh nisem delal hrupa, ko sem prišel domov...»

«Ti ne, zato pa tista tvoja dva tovariša, ki sta te nesla.»

Pred sodiščem.

«Povejte nam, obtožence, kako vam je moglo priti na misel, da greste na pokopališče ukrast kolo?»

«Prosim, gospod sodnik, mislil sem, da je kolo ostalo tam po kom, ki je že pokopan.»

Prizanesljivo in previdno.

«Gospa, povozili smo vam psa. Tu sem vam prinesel pasjo znamko in uro!»

«Kakšno uro?»

«No — z njim je bil tudi vaš mož.»

Medaljon.

«Gospa, kaj pa imate v temle medaljonu na vratu? Kak spomin?»

«Da: to so lasje mojega moža!»

«Poglejte, pa še vedela nisem, da je umrl!»

«Saj ni, je živ. To so lasje, ki jih nima več.»

V Nemčiji.

Ženinov oče: «Nima sicer premoženja... ampak zato je steriliziran!...»

Njegovo mnenje.

«Vaša žena je rekla o moji ženi, da je prismođa.»

«Saj pravim, ženske so res vse enake.»

Reklama.

«Kako to delate, gospod založnik, da celo pri današnji stagnaciji prodate toliko knjig?»

«Čisto preprosto! Vsaki knjigi pridam četrt kilograma žitne kave brezplačno.»

Dva zaposlena.

«Kje ste zaposleni?»

«Jaz? ... Nikjer.»

«In tale drugi?»

«Z njim skupaj delava.»

Na letovišču.

Teta je ravno izpila čašico konjaka, ko jo je prišel mali Janko poljubiti in voščiti lahko noč. Ko jo je lepo poljubil, pa je rekel: «Teta, ti imaš pa isti parfum kakor očka, kajne?»

LEPA OBLEKA

«Mirko, kaj misliš o tej obleki? Dala sem jo prenaredit.»

«Hm...»

«Ali se mi zdaj dobro prilega?»

«Hm...»

«Mirko! Ali bi ne odložil za trenutek časopisa in pogledal mojo obleko?»

«Da, mislim, da je dobra.»

«Ali ni prekratka?»

«Hm...»

«Mirko, ti me sploh ne poslušáš!»

«Seveda te!»

«Kaj se pravi — seveda?»

«Lahko jo daš prenaredit, če misliš, da je treba.»

«Hvala! Pravkar sem ti rekla, da je že prenarejena. Ampak rada bi vedela, ali je dovolj dolga.»

«Dovolj dolga? — Menda je.»

«Dobro, dobro. Nikar se ne trudi! Vidim, da je bolje, če si kupim novo obleko.»

«Zakaj neki? Zakaj si hočeš kupiti novo obleko, dragica, ko se ti ta tako imenitno poda? Imenitno se ti poda! Mislim, da že dolgo nisi imela tako lepe obleke. Zares, imenitno se ti prilega. V tej obleki si zapeljivo mična!»

Zadovoljna je

in gotovo bo ugajala ...

Ni čuda! Z Indanthrenom pobarvane obleke s svojimi živahnimi barvami in ljubkimi vzorci delujejo prav tako osvežujoče, kakor prelepo spomladansko cvetje okoli nje. Razen tega imajo take obleke še to prednost, da so stanovitne pri pranju in da ne oblede na solncu. Za spomladanske in

letenske obleke, za pisano moško in žensko perilo ustreza popolnoma samo **INDANTHRENI**

Vsak z Indanthrenom pobarvani kos je samo tedaj zares Indanthren, če ima po vsem svetu znano varstveno znamko!

Vam jamči,

DA STE KUPILI ZA ČIŠČENJE VSEH KOVINASTIH PREDMETOV, OGLEDAL IN OKEN PRIZNANO NAJBOLJŠE SREDSTVO

Sidol

katero vsled kemičnih sestavin vse te predmete
ČISTI, POLIRA, OHRANI,
DESINFICIRA

PAZITE NA VARSTVENO ZNAMKO!

Upravičeno vprašanje.

«Koliko si pa star, deček?» vpraša prijazen star gospod.

«Pet let!»

«Pet let? In niti toliko velik nisi kakor moj dežnik!»

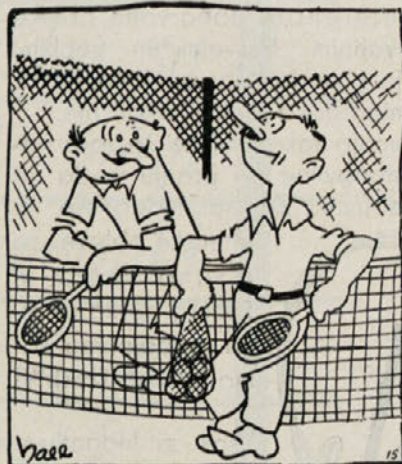
Malček začuden:

«Koliko pa je vaš dežnik star?»

Novi in stari svet.

«Pri nas v Ameriki ima vsaka rod-bina svojega kuharja!»

«Hm! Prava reč! Pri nas v Evropi ima vsak vojak svojo kuharico!»

Razumeta se.

«Kako se vam godi v zakonu, gospod Trpin?»

«Hvala. Sem kakor nanovo rojen!»

«Ah tako, ali morate že tudi piti mleko namesto vina?»

Konec modrosti.

Ivan: «Pravijo, da obvlada tvoj učitelj vse jezike?»

Jože: «No, to ni čisto res. Jezika svoje žene ne obvlada!»

V šoli.

«Povej mi, Hribar, koliko prebivalcev ima Španija?»

«Pro — prosim, zmeraj manj.»

V zadregi.

Ona: »Ali si res pripovedoval pri Kerenovih, da si me vzel zaradi tega, ker sem dobra kuharica? Saj vendar veš, da znam komaj krompir lupiti. Kako si mogel to reči?»

On: »Veš, v tistem trenutku se nisem spomnil nobenega drugega opravičila.«

Ženska.

«Katero številko poletnih čevljevčkov želite, prosim?»

Ona: «Veste, gospod Baťa, moja mera je šest in trideset, ampak v sedemintridesetkah se mi bolje hodi. Dajte mi številko osem in trideset!»

V vlaku.

«Vi ste tako podobni moji ženi, gospod, seveda razen brkov.»

«No, oprostite, jaz vendar nimam brkov.»

«Ampak ona.»

Sabotaža.

«Emil, kaj je to sabotaža?»

«To je tako — kakor če hoče iti očka zvečer v gostilno pa mama skrije hišni ključ.»

Neimenovani mecen.

Mecen (gospe, ki pride prosit pripevka za dijaško kuhinjo): «Že spet dijaška kuhinja! To je groza, človek naj ima neprestano eno roko v žepu! Tu imate dvajset dinarjev, ampak to vam rečem, da morate dati v vse časopise: Znani mecen gospod Koritar, lastnik petih hiš, ki ne želi biti imenovan, je daroval itd...!»

V trgovini pohištva.

Mlad gospod pride z mlado damo v trgovino pohištva. Trгоvec jima pokaže lepo široko posteljo, rekoč:

«To je najboljša postelja, kar jih imam na zalogi. Res mehka, prožna, poizkusite, prosim...»

«Ne, hvala, še nisva poročena!»

Dva ubogljiva.

«No, Pepček, ali pa storiš vselej to, kar ukaže mama?»

«Da. Očka tudi.»

*

«Ali zmerom jecljaš?», vpraša Bumček svojega prijatelja Miho.

«N-n-ne», mu ta odgovori, «s-s-sa-mo če go-go-govorim!»

Najboljši krojač.

V neki ulici so stanovali štirje krojači — Mak, Mek, Mok in Muk, in vsak izmed njih je hotel biti prvi. Mak je

Kdor mnogo sedi

Opl. rep. S. Br. 7008-15243/30

trpi večkrat radi neredne stolice. Dobro odvajalno sredstvo je Darmol. Je dobrega okusa in deluje brez bolečin. Vzemite zato tudi Vi Darmol.

DARMOL

nabil na svoja vrata desko, na kateri je bilo napisano:

«Mak, najboljši krojač v tem mestu.»

To je dobro vplivalo na ljudi; pridno so mu nosili svoje obleke in plašče v popravilo in dela mu ni zmanjkalo nikoli. Ostali trije krojači so se kar davili od zavisti. Mek se je prvi zavedel in obesil na svoja vrata veliko desko z napisom:

«Mek, najboljši krojač v tej deželi.»

Odslej je imel Mek največ naročnikov in ljudje so se kar trli pred njegovo delavnico. Ostala dva krojača sta besnela od nevoščljivosti. Tedaj je pa Mok obesil na svoja vrata veliko kroglo, na kateri je bil pritrjen napis:

«Mok, najboljši krojač na svetu.»

Ubogi Muk ni vedel, kaj bi napravil. Premišljeval je, kaj naj stori; naposled je obesil na svoja vrata desko z napisom:

«Muk, najboljši krojač v tej ulici.»

Ko so ljudje zagledali ta napis, so se od srca smejali in vsak je odslej rad nesel svoje stvari k Muku.

Gnilobo zob in njene nevarne posledice za zobe pozna vsakdo, toda malokdo ve, kakšno škodo dela zobni kamen, ki se neprestano tvori na zobeh in pod dlesnami. Zaradi zobnega kamna se prav lahko zob vname in razmaje in vam nazadnje celo izpade. Vsakdanja nega zob z zobno pasto Solvolith vam lahko vse to odvrne. Po zdravniških izjavah je zobna pasta Solvolith izmed najboljših zobnih past, ki imajo to lastnost, da razkrajajo zobni kamen, in sicer z velikim uspehom. Ker ima zobna pasta Solvolith v sebi karlovarsko sol iz vreleca, odpravlja zobni kamen in ne pusti, da bi se naredil drug.

Usta so med jedjo, pitjem, govorjenjem in dihanjem neprestano v intenzivni zvezi z vnanjim zrakom. Zaradi tega zajdejo v ustno duplino razne klice in se zajedajo v znojnice ustne dupline in v sluznice. Prav tako se usedejo te klice tudi na dlesne, kjer se lahko neovirano razvijajo, tako da je ustna duplina včasih prava kultura za vzgojo bakterij. Vretje in gnilobo, ki nastaneta v ustni duplini, je treba preprečiti, in sicer z uspešnim sredstvom za nego ust, ki antiseptično deluje in ki uniči bakterije. Odol L83 je tisto idealno sredstvo za nego ust, ki zaradi svoje antiseptike uniči bakterije tudi v najbolj skritih kotičkih ustne dupline, ker prodre v vse znojnice, v katerih nastane vretje od jedilnih ostankov.

«Prijatelj» izhaja vsakega 5. v mesecu.

Naročnina je: Letno 12 števil revije «Prijatelj» Din 62.—

Naročniki zbirke jo dobe za polovično ceno Din 32.—

10 mehko vezanih leposlovnih knjig (IV. zbirka, 1000 strani) „ 100.—

Za vezavo v platno po dva dela skupaj se doplača za zbirko „ 60.—

10 knjig in 12 števil «Prijatelja» Din 192.—

Rokopisi se ne vračajo.

Če se plačuje v obrokih, je mesečna naročnina Din 18.—

Posamezna mehko vezana knjiga (100 strani) „ 30.—

Posamezna v platno vezana knjiga (200 strani) „ 60.—

Odgovorni urednik Emil Podkrajšek v Ljubljani.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Dalmatinova ul. 8/II. Tel. 21-32.

Tisk Delniške tiskarne d. d. v Ljubljani. Predstavniki: Josip Štrukelj v Ljubljani.

*Vsaka žena
se kedaj vpraša...*

**Za noč mastna
Elida Citron Cold Cream.**

Njena izborna sestavi-
na čisti in hrani kožo.
Prastara polepševalna
sredstva, hamamelis in
citrono, je združila na-
predna znanost v po-
polnost, zato ta krema
kozmetično najbolje
deluje.

„Ali izgledam tako, da se mi ne poznajo moja leta?“
Ogledalo mladosti je zdrava, čista polt. Nega kože je
torej posebnega pomena . . .

Žene, ki jih pogosto smatrate mlajšim, kakor so v resnici,
uporabljajo za podnevi ELIDA kremo IDEAL. Radi vse-
bine hamamelisa ta krema odlično deluje. Odstranjuje
gube, poživlja „utrujeno“ kožo, jo pomlajuje in polepšuje.

ELIDA **IDEAL** **KREMA**

ZOPET SMO TU..'

Pomlad Vam prinašamo . . .

Odložite zimske obleke! Nabavite si spomladansko in poletno blago!

VELIKO IZBIRO MANUFAKTURE IMA

*A.&Škabernè
Ljubljana*